

**Anàlisi del moviment social 15M com a minoria activa desencadenant d'un
procés d'innovació**

Cristian Toribio Amaro

Universitat de Girona

Universitat de Girona

Resum

La present investigació es proposa investigar el moviment anomenat 15M o *Indignats* a través del seu estudi com a Minoria Activa.

La investigació parteix de definir què és una minoria activa, generant per a aquesta definició sis característiques que hauria de complir qualsevol moviment social per a poder considerar-se minoria activa -ser nòmic, tenir vocació de transformar la societat, utilitzar un estil consistent per a defensar les seves propostes, entendre la influència com la creació irremeiable de conflicte i la solució a través de la negociació, posseir una simbologia compartida pel grup i que totes les condicions prèvies siguin socialment visibles-.

Aquestes característiques s'anitzaran a través d'anàlisi de contingut en fonts documentals per a les primeres cinc i anàlisi quantitativa per a la visibilitat social. Amb l'objectiu de poder afirmar o rebutjar si estem davant d'una minoria activa amb capacitat per a produir el canvi social.

Paraules clau: Minories actives, 15M, Indignats, influència social minoritària, anàlisi de contingut

Abstract

The present investigation aims to explore the social movement called 15M or '*Indignats*' through its study as an Active Minority.

The investigation starts by defining what an Active Minority is, generating six definition characteristics that must be observed in any social movement to be considered an Active Minority: to have its own rules or vision, with the vocation to transform society, using a consistent style to defend their proposal, understanding the influence as the inevitable creation of conflict and to resolve it through negotiation, possessing a shared group symbolism and that all the mentioned conditions remain socially visible.

These characteristics will be explored through content analysis in documentary sources for the first five characteristics and quantitative analysis for the social visibility. The objective is to affirm or refute whether we are facing an Active Minority with the capacity to produce a transformation in society.

Keywords: Active Minorities, 15M, Indignats, minority influence, content analysis

Índex de contingut

Introducció.....	4
Marc teòric.....	6
Justificació.....	11
Objectius.....	11
Mètode.....	12
Primer eix: Anàlisi de contingut.....	12
Mostra.....	12
Segon eix: Anàlisi quantitativa.....	14
Mostra.....	14
Instrument.....	15
Procediment.....	16
Resultats.....	17
Primera proposició (Nòmica-Anòmica).....	17
Segona proposició (Desig de canvi social).....	22
Tercera proposició (Estil consistent-inconsistent).....	23
Moviment social apartidista.....	23
Moviment social apolític.....	25
Moviment social horitzontal.....	26
Moviment social pacifista.....	26
Model alternatiu de societat.....	30
Quarta proposició (Negociació i conflicte).....	30
Cinquena proposició (Identitat social).....	33
Sisena proposició (Visibilitat social).....	34
Resum de resultats.....	35
Conclusions.....	37
Referències.....	41

Introducció

El 15 de maig de 2011, a través de la convocatòria realitzada per la plataforma ¡Democracia Real YA!, es van realitzar manifestacions a més de 50 ciutats d'arreu de la geografia espanyola (Garijo, M. et al., 2011) amb especial rellevància a la seva capital, Madrid. Aquestes manifestacions foren reunides sota el lema: *“No som mercaderia en mans de polítics i banquers”* (Garijo, M. et al., 2011). El lema pretenia mostrar que se situaven en contra de les mesures polítiques executades pel govern espanyol durant l'any 2010 per contenir la crisi financera europea (Manifest 15J, 2011), entre elles -i amb especial èmfasi- els rescats a la banca privada amb diners públics a costa de disminuir la inversió pública en serveis socials tals com l'educació o la sanitat. *“No som mercaderia en mans de polítics i banquers”*, expressa, en canvi, la idea que els éssers humans no són recursos materials, no són entitats mercantils, sinó que són vides i que aquestes no són mercaderia pel que no volen que les regnes d'aquestes vides les controlin institucions polítiques o bancàries alienes -i a vegades contrària- a la pròpia voluntat dels ciutadans. El Manifest de ¡Democracia Real Ya! (2011) exposa, en aquest sentit, que *“Hem posat els diners per sobre de l'ésser humà i hem de posar-lo al nostre servei. Som persones, no productes de mercat. No sóc només el que compro, sinó que també importa perquè ho compro i a qui l'hi compro”*. D'altra banda, des d'aquest mateix manifest, s'afirma que des del govern no es gestiona el capital produït per l'estat per al bé comú d'aquest, sinó que responen a altres interessos com poden ser el del poder polític -entès com als interessos personals dels polítics- i el poder financer -entès com als interessos propis d'entitats bancàries i financeres-, en aquest sentit, al manifest s'exposa que s'hauria de governar amb la intenció de buscar el màxim *“benefici per al gruix de la societat, no la d'enriquir-se i créixer amb el nostre esforç, atenent només als interessos dels grans poders econòmics”*.

D'altra banda, el mateix nom de la plataforma que encapçalava la mobilització: ¡Democracia Real YA! -a partir d'ara DRY-, suggereix la idea que el tipus de règim polític que regula la vida dels ciutadans espanyols no és realment un règim democràtic o, si més no, la concepció de “democràcia” de les persones que s'hi van adherir a la manifestació no correspon amb la que perceben del sistema en el qual estan immersos (Manifest DRY, 2011).

La manifestació del 15 de maig de 2011 va reunir 20.000 persones a Madrid segons la Policia Municipal (Editorial El País, 2011) i, si entenem el concepte de *comportament col·lectiu* tal com el va definir l'American Sociological Association en els seus estatuts de 1980 (Javaloy, 2003), és a dir, com a forma de comportament social emergent, espontània i extra-institucional, aquesta manifestació es pot considerar la precursora del comportament col·lectiu que va donar lloc a allò que actualment es coneix com a *Moviment 15-M* o *Indignats*, en aquest sentit s'està fent referència a la realització, per part d'unes 40 persones que majoritàriament no es coneixien entre elles (Grueso,

2013), d'una acampada espontània i deslligada de la Plataforma DRY a la plaça Puerta del Sol de Madrid durant la mateixa nit de la manifestació amb la intenció de prolongar les protestes expressades en aquesta fins al dia 22 de maig, dia que es realitzarien les eleccions municipals i de 13 comunitats autònomes espanyoles (Grueso, 2013). Aquesta mobilització espontània va autoanomenar-se *#acampadasol* a través de la xarxa social Twitter i, tot i compartir les protestes de la manifestació prèvia i, fins i tot, els integrants (Díaz, 2011), aquest moviment va adquirir una identitat pròpia i diferenciada de la identitat de la manifestació.

En aquest punt és de vital importància remarcar dues qüestions: la primera fa referència a la necessitat de diferenciar la manifestació promoguda per la plataforma DRY com a fenomen independent del moviment social *Acampada Sol*, tot i estar ambdós fenòmens íntimament lligats entre sí. La segona qüestió tracta del paper protagonista que juguen les noves tecnologies com són les xarxes socials Facebook o Twitter i, en general, Internet, per entendre la creació de grups, propagació de la informació i el poder de convocatòria d'aquest tipus de mobilitzacions. Sens dubte la varietat de formes d'acció i el recurs massiu a les xarxes socials d'Internet va permetre el ràpid impacte que va caracteritzar el 15M (Páez, Javaloy, Wlodarczyk, Espelt i Rimé, 2013). Tant la convocatòria de la manifestació inicial com la de l'acampada a la plaça Puerta del Sol, van ser realitzades a través de les xarxes socials d'Internet (Garijo, M. et al., 2011) i és obvi que sense aquesta tecnologia la repercussió i naturalesa del moviment 15M no hagués estat la mateixa. Repercussió en la qual també tenen un paper rellevant els mitjans de comunicació tradicionals com la televisió o la premsa. Aquest últim és la principal font d'anàlisi de contingut amb la qual es treballarà en la present investigació.

La mateixa nit que va sorgir l'*Acampada Sol*, la matinada del diumenge 16 al dilluns 17, la policia va desallotjar entre 150 i 250 persones que havien acampat a la plaça Puerta del Sol. Aquesta mateixa plaça, la tarda del dilluns 17 va tornar a emplenar-se però aquest cop amb milers de persones congregades per efecte rebot amb motiu del desallotjament forçat per la policia aquell matí (Público.es, 2011c). L'endemà, dimarts 18, es van tornar a produir acampades i, aquestes, definitivament es van materialitzar sense la interferència de les forces i cossos de seguretat madrilenys. Aquests fets van proporcionar les ales adequades per a la gènesi de moviments idèntics a altres places de la geografia espanyola, que es van sumar a les protestes i a formar part del conglomerat que és el moviment: acampades, assemblees, ocupació de diverses places, creació i gestió autònoma de diverses àrees temàtiques per idear, construir i acordar propostes per a regenerar el sistema polític i econòmic, a la vegada que es gestionava i reestructurava contínuament el campament. Fets que van ocórrer, almenys a Madrid, fins al 12 de juny de 2011, dia que a l'*Acampada Sol* es va decidir, a través d'assemblea general, aixecar el campament i

descentralitzar-se cap als barris madrilenys.

El moviment 15M, tal com es coneix actualment és un moviment social col·lectiu sorgit per l'espurna de la manifestació convocada per DRY i estabilitzat pel sorgiment d'*Acampada Sol*, i fet visible, sobretot, per l'acampada a les places: primerament a la plaça Puerta del Sol de Madrid i posteriorment a places d'altres ciutats de la geografia espanyola com Barcelona (*#acampadabcn*), Girona (*#acampadagirona*) o Màlaga (*#acampadamalaga*), per citar alguns exemples.

El conjunt de successos, com la manifestació de DRY, l'acampada espontània a Madrid, la propagació vírica de l'acampada cap a la resta de l'estat espanyol i el mètode assembleari per a la construcció i acord de propostes capaces de regenerar el sistema polític, conduïdes per la indignació ciutadana envers una situació que es considera desesperant, formen part d'una sèrie de fets independents que entesos com a conjunt han propiciat l'existència d'allò que es coneix com a moviment 15M, que és alhora una entitat pròpia i irreductible als col·lectius o moviments que l'han generada.

Marc teòric

L'actual investigació s'emmarca dins de la disciplina de la Psicologia Social, entesa aquesta com “la ciència del conflicte entre l'individu i la societat” (Moscovici, 1984). En aquest sentit, l'actual investigació no s'emmarca tant dins de la Psicologia Social pel territori que explora, que podria ser un territori compartit per altres disciplines com la Sociologia, sinó per la visió que utilitza a l'hora d'explorar-lo, l'enfocament, la visió psicosocial dels fenòmens que s'investigaran.

Aquesta investigació no es podria entendre en la seva totalitat si no es realitza un lleuger incís en el desenvolupament històric de la Psicologia Social, en general, i en els processos d'influència social, en concret.

Tradicionalment, la Psicologia Social ha realitzat grans esforços per aproximar-se al coneixement d'un aspecte concret dels fenòmens d'influència social: el procés de conformitat. En aquest sentit, la concepció de base sobre el comportament individual i social era estàtica, això vol dir, que s'entenia que tot sistema social tendia cap a la conservació del *statu quo*, pel que com a conseqüència natural d'aquesta concepció, la noció d'influència social només acceptava com a motor d'influència entre individus el procés de conformitat: la realitat és uniforme i idèntica en tots els individus, pel que aquests pressionaran perquè els desviats es conformin a acceptar aquesta realitat, com a conseqüència lògica aquells que cedeixin seran recompensats i els que no castigats (Moscovici, 1984). En aquest sentit, també es pot percebre la influència clara del conductisme en la manera de pensar i construir models de coneixement sobre la influència social.

Aquesta visió tradicional de la Psicologia Social, llavors, es caracteritzava per creure que la

influència social només seria possible si el blanc d'influència depenia en algun sentit de la font d'influència i que la influència sempre seria unidireccional des d'una font majoritària cap a una minoritària. En altres paraules, s'entenia que el procés d'influència social només podia contribuir al control social i no es considerava que pogués exercir-se cap al canvi social.

En aquest sentit, Serge Moscovici i, en concret, la seva investigació sobre processos d'influència minoritària en col·laboració amb Lage i Naffrechoux, anomenada *Influence of a Consistent Minority on the responses of a Majority in a color Perception Task* de 1969, aporta la demostració empírica que l'adaptació al medi i, per tant, la conformitat no podia ser l'única funció del comportament individual i social. Gràcies a l'experiència d'aquesta investigació Moscovici i els seus col·laboradors van poder afirmar sobre evidència empírica que la influència social no només serveix per al control social sinó que també pot contribuir al canvi social, pel que es va poder passar de la concepció tradicional estàtica de la societat a una concepció dinàmica on la influència social deixava de tenir la funció única de reduir diferències entre individus, imposar una visió uniforme de la realitat i eliminar desviats a una concepció on els processos d'influència social també servien per a modificar el propi medi, organització i, en definitiva, transformar el grup i innovar.

Aquesta nova posició teòrica obre irremeiablement les portes a un nou camp d'investigacions de la que el present estudi vol formar part.

La investigació que es tractarà en aquest estudi, llavors, s'emmarca dins del paradigma *blau-verd* de Moscovici, Lage i Naffrechoux (1969), que correspon amb el marc teòric que s'ha descrit en les línies anteriors, aquesta posició teòrica defensa que si una minoria és activa, pot exercir un procés d'influència social que potencialment generi un procés d'innovació en el si de la majoria social. Des d'aquesta perspectiva, s'investigarà si el moviment 15M reuneix o no els requisits per a ser considerat una minoria activa, és a dir, una minoria capaç de provocar el canvi social. En aquest sentit es parteix de la base que “cada membre d'un grup, independentment de la seva posició és alhora emissor i receptor potencial d'influència” (Moscovici, 1984), pel que es pressuposarà que, potencialment, el moviment 15M pot ser font d'influència social tot i no disposar de la força numèrica, poder o competència per a simplement imposar el seu punt de vista.

D'acord amb tot l'anterior, es considerarà en aquesta investigació les següents sis condicions en forma de proposicions que hauran de complir taxativament per a poder aspirar a ser una minoria activa (Moscovici, 1984):

Primera proposició (Nòmica-Anòmica): Només aquelles minories que rebutgin la norma, judici o proposta de la majoria com a conseqüència directa de posseir genuïnament una contra-norma pròpia, singular i específica, contrària a la majoritària i, per tant, s'oposin conscientment a la norma de la majoria i s'adhereixin fermament a la contra-norma pròpia, podran exercir influència social. Si es compleixen aquestes característiques, la naturalesa de la minoria es denomina nòmica, en contra del que seria una minoria que rebutja la norma majoritària sense que aquest rebuig sigui pel fet de posseir una de genuïnament contrària: minoria anòmica.

Juntament amb l'estil de comportament que adopta una minoria, la possessió de normes o contra-normes és el factor principal d'èxit de la influència segons Moscovici (1984). Bàsicament perquè la mateixa definició d'innovació en la qual s'emmarca tant la present investigació com els estudis de Moscovici, entén aquesta innovació com la introducció de noves idees, modalitats de pensament o comportament en un sistema amb unes idees i normes concretes, o bé, en la modificació d'aquestes, pel que s'entén com a innovació -que és el producte final de la influència social- el canvi de les normes tradicionals, per unes contra-normes noves i, per això, òbviament, es necessiten unes contra-normes pròpies.

Segona proposició (Desig de canvi social): La minoria que desitja desencadenar un procés d'influència social ha de desitjar explícitament i substancialment el canvi social.

Aquesta proposició es justifica en conseqüència de l'acceptació de la primera proposició. És a dir, aquell que desitja modificar el conjunt de normes, valors, creences, idees o comportaments d'un sistema està desitjant el canvi social, no és limitar el canvi a l'individu i, si és així, no és un moviment social, sinó una interacció entre individus. En aquest sentit, s'escull aquesta proposició com a tret característic del perfil de minoria activa a raó que la influència si es limita a l'individu, no és influència social, és a dir, l'anàlisi d'aquesta proposició ens informa sobre l'objectiu de canvi de la minoria i, en conseqüència, és una mostra de la vocació de moviment social del col·lectiu a analitzar.

Tercera proposició (Estil consistent-inconsistent): Una minoria pot ser una font efectiva d'influència a condició de què el seu estil, en defensar la seva posició, sigui percebut com el reflex de la seva consistència, seguretat i compromís respecte al seu punt de vista. Aquest estil es reflecteix en la confiança, certesa, coherència, inflexibilitat, repetició, convicció,

seguretat, compromís i manca de dubtes en la seva defensa de la posició a la qual s'està adherit.

Aquest tercer criteri és, sens dubte, el més investigat dels criteris exposats en forma de proposicions (Moscovici, 1984). A més, és aquell al que se li atribueix un major pes a l'hora de jutjar una minoria com a activa o no, en altres paraules, l'estil consistent és aquell factor que amb més probabilitats ajuda a exercir influència social en comparació amb els altres criteris tipificats. És la característica crucial per al procés d'influència i la seva importància és vital (Moscovici, 1981). És per aquestes raons que l'anàlisi d'aquesta característica és la de major rellevància en la present investigació.

La coherència o la consistència són característiques més difícils d'elaborar que els seus contraposats directes: la inconsistència o la incoherència. En aquest sentit, no tenen tant pes les variables quantitatives, en el sentit de quantes vegades s'expliciten afirmacions coherents entre si, ja que si posteriorment s'explicita quelcom completament contrari, s'haurà elaborat una seqüència incoherent o inconsistent.

Els estils de comportament que es poden descriure objectivament, segons Moscovici (1981) són 5: l'esforç, l'autonomia, la consistència, la rigidesa i l'equitat. Segons el mateix Moscovici, la consistència ha sigut l'únic dels cinc estils objecte d'atenció seriosa i que probablement sigui el més fonamental (Moscovici, 1981). Raó per la qual, la present investigació es limita a ell.

Quarta proposició (Negociació i conflicte): La minoria que pretengui influir socialment haurà d'entendre el procés d'influència com el procés que es desenvolupa en el marc d'una interacció caracteritzada pel desacord i el conflicte. Caldrà doncs, la introducció de divergència en un sistema de judici sobre un objecte concís i, per tant, la generació d'un conflicte on se situen dos judicis, incompatibles entre ells, sobre un mateix objecte: el judici de la majoria i el judici de la minoria. Durant la interacció amb la majoria caldrà, també, generar un procés de negociació on cadascun dels interlocutors, intentarà fer triomfar el seu propi punt de vista, tot i considerar eventuais concessions per la seva part, en definitiva, entendre el procés de conflicte com a indeslligable del procés de negociació i alhora, aquest, com un procés d'intercanvi continu d'influència i informació amb l'objectiu de restaurar el consens i donar un significat al mitjà físic i material.

Tota minoria, que alhora sigui moviment social, tingui una proposta concreta i vulgui que es modifiqui l'hegemònica per la seva, necessitarà, a més de defensar-la amb un estil concret com s'ha indicat en la tercera proposició, que entengui el procés d'aquesta substitució de model com un procés que ha de passar necessàriament pel conflicte, ja que des d'aquest estudi s'entendrà que el

conflicte es genera inevitablement de la presa de posició ferma en la contra-norma a la que s'ha adherit la minoria i l'explicitació d'aquest posicionament. Aquest conflicte, inevitable,

Cinquena proposició (Identitat social): Es defineix a grup social com a “dos o més individus que comparteixen una identificació social d'ells mateixos, la qual cosa equival a dir que es perceben a ells mateixos com membres de la mateixa categoria social”. (Turner, 1982).

En aquest sentit, es considerarà la identitat social com un element central de tot col·lectiu que aspiri a ser minoria activa i es prendrà com a expressió màxima d'aquesta identitat social el fet de disposar d'una simbologia icònica compartida. Caldrà que el moviment social disposi de símbols que els identifiquin entre ells i cap a l'exogrup i que aquests estiguin unificats, en el sentit de poder-se reunir tota la col·lectivitat sota una mateixa imatge, símbol o element identificatiu.

Sisena proposició (Visibilitat social): Només s'exercirà influència social si les cinc proposicions anteriors es compleixen i la minoria s'esforça activament per a fer-se visible, és a dir, només s'exercirà influència social si les sis proposicions anteriors són visibles socialment i per tant, li són reconegudes i atribuïdes a la minoria. Per la qual cosa, s'entén que ha de construir un discurs coherent i consistent, sense ambigüitat ni dubte sobre l'objecte de judici, que faci dubtar a la majoria amb una certa perdurabilitat en el temps per a que aquesta majoria accepti la incertesa provocada.

La present investigació pressuposarà que tots els passos anteriors, inclòs el conflicte i la negociació ha de ser pública, per a poder ser factible a nivell de societat, és a dir, quan les quantitats de persones a les quals es vol influir és tan elevada, quan el model a substituir és l'hegemònic i no es disposa d'una quantitat de persones suficient per a fer un equilibri, és a dir, és una minoria qui vol convèncer a una majoria, les proposicions anteriors, el moviment en si, ha de ser visible socialment, ja que del contrari, les propostes i les accions, per molt que s'emmotllin a les característiques del que es considera minoria activa, no seran visibles a ulls de la societat, que és, en definitiva el blanc d'influència. A nivell d'estructura micro-social, seria com si una persona intentés influir a uns altres sense explicar-li quines són les propostes i sense demostrar fins a quin punt s'està convençut de les mateixes.

Durant els apartats posteriors s'exposarà la metodologia que s'emprarà en la present investigació per aconseguir desxifrar si el moviment 15M compleix o no les sis proposicions afirmades anteriorment i, per tant, deduir si estem davant del que es descriu com a minoria activa o no.

Justificació

Els motius que ens han portat a investigar si el 15M és un moviment amb capacitat d'exercir influència cap al col·lectiu majoritari, és a dir, cap al col·lectiu que desitja la conservació del *statu quo*, són principalment factors politicosocials. L'estat espanyol presenta més de 6.200.000 aturats, dada que correspon a una taxa d'atur general del 27,16% i una taxa d'atur juvenil del 57,22% (Vicente, 2013). Situació que ajuda a generar un context on l'endeutament s'ha situat en els 923.111 milions d'euros en el primer trimestre de 2013 i suposa gairebé el 88% del PIB (Bolaños, 2013). Un context en què els dos partits polítics hegemònics per tradició -PP i PSOE- no sumarien junts ni el 50% dels vots (Baragaño, 2013a), on la desvinculació i distanciament cap als polítics és evident (Centro de Investigaciones Sociológicas [CIS], 2011) i el 90% de la ciutadania considera que la situació politicosocial és dolenta o molt dolenta i el 85% considera que no millorarà en el 2014 i cap líder dels actuals partits amb representació parlamentària és qualificat amb un mínim de 5 punts en una escala de l'1 al 10 (Díaz, 2013). Mentre que per altra banda, el moviment 15M manté la simpatia ciutadana dos anys després de la seva gènesi i dades com el sondeig de *Metroscopia* per al diari El País mostra que el 78% dels enquestats recolzen els motius de protesta (Baragaño, 2013b). Amb totes aquestes dades sembla contradictori que un moviment de regeneració democràtica com és el 15M no hagi pogut cristal·litzar les seves demandes en el si de la societat i en concret en l'aparell polític de l'estat. És irremeiable, llavors, des de l'esperit científic mitigar la inquietud que ens porti a conèixer o, si més no, aproximar-se al saber *què* ha passat, *per què* ha passat com ha passat i discutir *què* es pot fer a partir d'ara com a moviment, des d'una òptica psicosocial. En aquest sentit, les preguntes que motiven la investigació són: *per què* el moviment 15M no ha aconseguit influenciar a la majoria de la ciutadania per, consegüentment, aconseguir el canvi social? i *Quins* errors s'han comès des de l'òptica dels processos d'influència minoritària?

Objectius

El principal objectiu que es proposa aquesta investigació és observar si el moviment 15M s'emmarca dins les coordenades de les minories actives i, en cas que sigui així, comprovar quines són les fortaleses o debilitats del moviment, quant a característiques de les minories actives -les sis proposicions citades-. Per poder afirmar, finalment, si estem davant una minoria que potencialment és font d'influència social o no, segons la perspectiva de les minories actives de Moscovici.

Mètode

La investigació, com s'ha dit anteriorment, consisteix a analitzar una per una cadascuna de les proposicions que s'han citat a l'anterior apartat, entenent que cadascuna d'aquestes representen característiques que han de poder-se atribuir a qualsevol grup minoritari per tal que aquest pugui ser considerat com a minoria activa.

Les quatre primeres proposicions seran analitzades a través de la metodologia d'anàlisi de contingut en fonts documentals, en concret premsa d'informació general. La cinquena, serà analitzada a través d'anàlisi de contingut icònic, en concret en els portals electrònics dels principals col·lectius del moviment 15M. L'última, en canvi, serà analitzada a partir de metodologia quantitativa.

La metodologia emprada s'explicarà entorn de dos eixos:

1. El primer correspon a les cinc primeres proposicions citades a la introducció i s'explicarà d'un a un els criteris utilitzats, per tal d'assegurar la màxima objectivitat i rigorositat que la metodologia d'anàlisi escollida pot proporcionar.
2. El segon correspon a la sisena proposició, que de la mateixa manera s'explicarà quina mostra documental s'ha utilitzat, instrument i procediment que s'ha dut a terme per a extreure resultats.

Per a tots dos eixos s'han escollit quatre diaris d'informació general i d'àmbit espanyol: El País, El Mundo, Público i La Razón. Els dos primers per ser els diaris d'edició impresa de periodicitat diària amb més lectors per dia a nivell espanyol (Estudio General de Medios, 2013) i els dos últims per ser ideològicament més contraposats a la posició ideològica d'El País i El Mundo, en altres paraules, per cobrir un ventall de posicions ideològiques més ampli, tant les que simpatitzen amb les reivindicacions del moviment 15M com les que no.

Tots els diaris escollits disposen d'edició impresa amb excepció del diari Público, que va disposar-ne fins al 24 de febrer de 2012, data en la que va deixar d'emetre la seva versió impresa passant a produir la difusió del seu contingut només de manera digital.

Primer eix: *Anàlisi de contingut*

Mostra

La mostra d'aquesta anàlisi comprèn totes aquelles notícies -com a proves o evidència- que han estat necessàries per a falsejar -com si es tractés d'una teoria científica- o confirmar l'existència de cadascuna de les característiques que el moviment 15M hauria d'acomplir per a emmotllar-se al perfil de minoria activa.

Les fonts documentals analitzades s'han obtingut a través de les hemeroteques digitals dels quatre diaris anteriorment citats. Requerint la utilització final d'un total de 41 notícies, 4 manifestos, una entrada al blog de DRY i l'anàlisi icònica de la simbologia mostrada en els portals electrònics de les principals acampades i plataformes que conformen el 15M. Els límits que s'han marcat quant a dates en els criteris de cerca de les hemeroteques digitals comprenen des del 16 de maig de 2011 fins al 16 de maig de 2013.

Primera proposició (Nòmica-Anòmica):

S'analitzarà aquí totes aquelles notícies o manifestos que facin referència a les propostes, reivindicacions, normes o judicis que realitza el col·lectiu 15M com a entitat -o les diferents persones que el componen- sobre el que és l'objecte a valorar: el sistema polític.

Es recolliran les principals propostes de canvi i si aquestes conformen un model alternatiu propi, sense valorar en profunditat si són contradictòries entre si o l'estil utilitzat en defensar-les, cosa que es realitzarà durant l'anàlisi de la tercera proposició.

S'analitzarà quins són els principis d'acció que vertebrin el moviment 15M, com a característiques o trets auto-atribuïts pel mateix moviment o atribuïts pels mitjans de comunicació.

Es buscarà tota aquella notícia que informi sobre quines són les demandes o exigències dels indignats, en definitiva, tota aquella informació que respongui a la pregunta de: *què volen?* Per poder inferir, posteriorment si allò que volen és un sistema o model alternatiu definit, si aquest és contrari a l'hegemònic (minoria nòmica)

Segona proposició (Desig de canvi social)

S'analitzaran totes aquelles notícies o manifestos on se suggereixi un desig explícit per part del 15M de canvi social, transformació social o revolució. El grau de canvi desitjat pot ser revolucionari (transformador) o reformador, sent el primer més radical i substancial que el segon (Javaloy, Rodríguez i Espelt, 2001). Tot i aquesta apreciació, es buscarà la informació que permeti afirmar que el canvi desitjat és a nivell d'estructura social i no en l'individu, més enllà de si aquest pretén ser reformador o transformador, ja que ambdós tipus són adaptables al perfil de minoria activa.

Tercera proposició (Estil consistent-inconsistent)

És el criteri més investigat quant a minories actives i el que es considera de major importància a complir alhora de poder arribar a exercir influència minoritària. S'analitzaran les característiques bàsiques del moviment 15M -Apartidista, apolític, horitzontal o assembleari, pacifista- i el model de societat alternatiu que proposa d'acord amb l'estil de comportament que utilitzen per a defensar tant

aquest model alternatiu com les característiques que s'autoatribueixen com a moviment. En aquest sentit, s'analitzaran totes aquelles notícies necessàries que suggereixin confiança, certesa, coherència, inflexibilitat, repetició, convicció, seguretat, compromís i manca de dubtes en la seva defensa de la posició a la qual s'està adherit.

Quarta proposició (Negociació i conflicte)

S'analitzarà tota notícia necessària per a poder mostrar quin és el conflicte creat pel moviment 15M, quines negociacions han existit, quines concessions (i de quina índole i quins dels dos grups -la majoria i la minoria- les ha realitzades). S'analitzarà també quins canvis s'han produït en el sistema polític per a poder inferir si aquests són conseqüència de la influència del moviment 15M o no, per a finalment, poder afirmar o desmentir si el 15M ha estat font d'influència social i realment materialitzada en canvis del sistema polític.

Paral·lelament, i d'igual o major importància, s'investigarà si la concepció dels integrants del 15M sobre el procés de conflicte és indeslligable al procés de negociació.

Cinquena proposició (Identitat social)

L'anàlisi de contingut serà de naturalesa icònica, a través dels portals electrònics i usuaris a les xarxes socials, i les imatges que es mostren en ambdues localitzacions. S'analitzarà el contingut necessari per a poder falsejar o confirmar l'existència d'una consistència simbòlica entre els diferents col·lectius que conformen el 15M, quant a la unió de tots ells mitjançant una simbologia compartida, que serà, alhora, considerada mostra de l'existència d'una identitat grupal.

Segon eix: Anàlisi quantitativa

Sisena proposició (Visibilitat social)

Mostra

S'ha decidit analitzar totes les portades impreses pels diaris El País, El Mundo, Público i La Razón durant el període del 16 de maig de 2011 fins al 16 de maig de 2013. Això comporta que s'han analitzat un total de 2.569 portades, de les quals només s'ha tingut en compte l'espai destinat a notícies, pel que ha quedat exclòs de l'anàlisi tant l'espai destinat a la capçalera com l'espai destinat a anuncis.

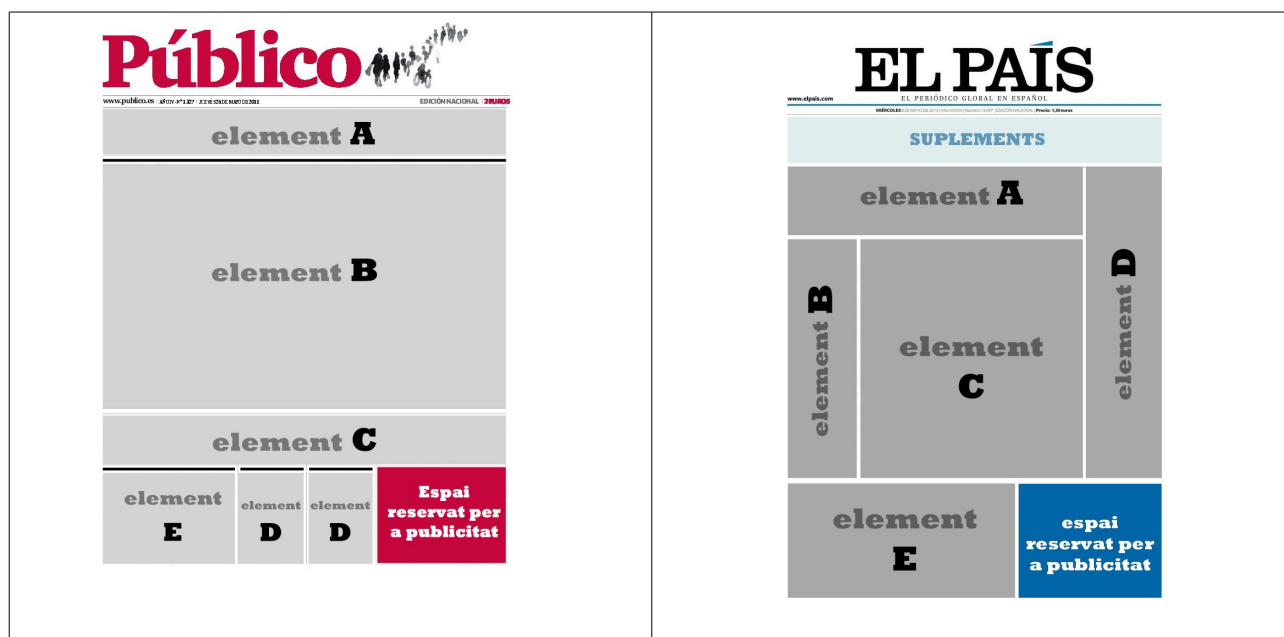
S'entén que les portades de premsa són la mostra diària dels esdeveniments més rellevants ocorreguts durant aquella data, d'igual manera, s'entén que hi ha una relació entre la quantitat d'espai dedicat a la notícia en la portada i la seva importància social. És per aquesta raó que s'ha mesurat l'espai dedicat a les notícies sobre el moviment 15M com a indicador de la rellevància del

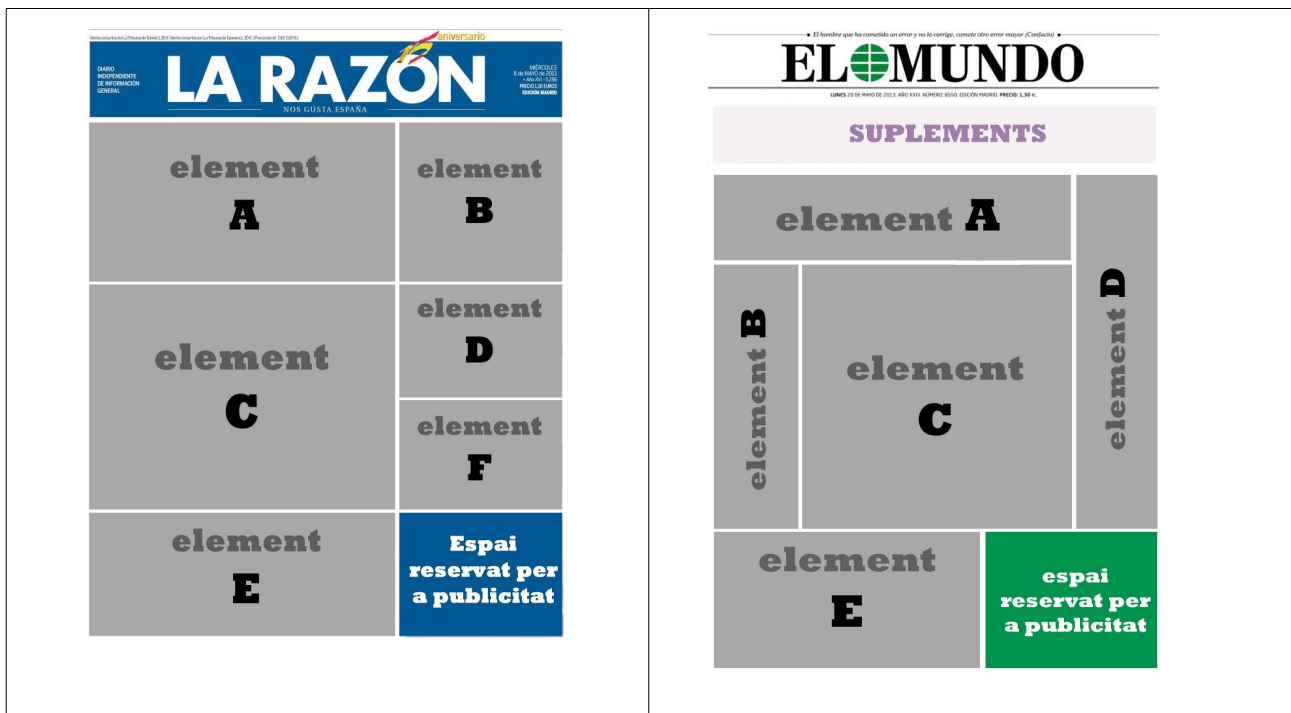
moviment a nivell de l'estat espanyol i, ahora, com a indicador de la seva visibilitat social.

En aquest marc de referència, s'ha analitzat l'espai en portada utilitzat per a informar sobre esdeveniments relacionats textualment amb les paraules “15M” o “Indignats”, en denominació al moviment social, excloent a la vegada tot aquell esdeveniment relacionat amb col·lectius d'Indignats que feien referència exclusiva a “Indignats” d'algun país que no fos l'Estat Espanyol o qualsevol manifestació o col·lectiu que pogués associar-se amb el moviment 15M però que el diari textualment no realitzava aquesta associació en la seva portada, com poden ser els col·lectius de la *PAH*, *Marea Blanca*, *Yayoflautas*, *el 25S*, etc.

Instrument

Per analitzar l'espai dedicat a notícies sobre el moviment 15M en les portades dels diferents diaris seleccionats s'ha creat una plantilla per a cada diari, d'acord amb el disseny habitual de les seves pròpies portades. Cada una d'aquestes plantilles està formada per una sèrie d'elements que varien d'acord el diari utilitzat. Els elements corresponen a les diferents notícies que els diaris publiquen en les seves portades, els quals són diferents segons la rellevància que li dona cada diari a cada notícia en concret. En definitiva, s'ha intentat recrear la plantilla estandarditzada que utilitzen els mateixos periodistes de cada diari per a dissenyar les seves portades, on cada element de la plantilla correspon a un percentatge d'espai utilitzat en la totalitat de la portada. Aquestes plantilles serveixen per mesurar en percentatge quan ocupa cada notícia, en l'espai destinat a notícies, de manera aproximada. La seva representació s'adjunta a la Taula 1:

Taula 1: Plantilles per mesurar l'espai ocupat pel 15M en els dissenys dels diferents diaris.

Procediment

Un cop s'han elaborat les plantilles i s'han obtingut totes les portades impreses dels diaris esmentats entre les dates establertes -16 de maig de 2011 a 16 de maig de 2013-, es va utilitzar la plantilla elaborada per a mesurar cadascuna de les portades impreses. Aquest mesurament permet establir quin espai ocupa tota aquella notícia -on l'agent protagonista és el 15M-, en forma de percentatge, ja que cada diari utilitza les seves pròpies organitzacions dels elements i imprimeix els diaris a unes dimensions diferents. Mesurant cada portada, i dins d'aquesta cada notícia relativa al 15M, el que s'obté és el percentatge que indica la visibilitat en portada de la notícia 15M, on el 100% correspondria a l'ocupació total de l'espai reservat per a notícies per alguna en relació al 15M. Un cop es disposa del percentatge d'espai ocupat per cada notícia, en funció del diari i la data, el que es realitza és una mitjana d'aquests percentatges, obtenint un percentatge mitjà que es pren com a indicador de la rellevància mediàtica. En aquest sentit, els percentatges corresponen a la mitjana de quatre diaris: Público, El Mundo, El País i La Razón, per a les dates del 16 de maig de 2011 al 24 de febrer de 2012 i, a partir de llavors fins al 16 de maig de 2013 correspon a la mitjana de tres diaris: El Mundo, El País i La Razón, per no disposar de portada impresa el diari Público.

Les dades obtingudes, la mitjana de percentatges, s'utilitzen per a generar, per una banda, una gràfica per mostrar sobre el total -100%- de notícies amb relació al 15M trobades, quina quantitat

d'elles correspon al 2011, quina al 2012 i quina al 2013, per a poder observar visualment l'augment o disminució de la quantitat de notícies que ocupa el 15M en portada en funció dels anys.

Per altra banda, també s'utilitzen les dades per a generar una gràfica sobre la variació de la rellevància mediàtica del 15M cronològicament entre les dates que s'ha marcat aquest estudi.

Aquestes corresponen al Gràfic 1 i Gràfic 2 que es trobaran a l'apartat corresponent de resultats.

Resultats

Es reportarà aquí tota la informació relativa als resultats de l'anàlisi, el contingut ha estat analitzat en sis eixos que corresponen a cadascuna de les proposicions ja citades anteriorment en el text.

Primera proposició (Nòmica-Anòmica)

S'han trobat multitud d'indicadors que semblen senyalar una direcció nòmica del moviment 15M, això vol dir que tenen una proposta pròpia i singular sobre l'objecte de judici: el sistema polític. En aquest sentit, s'ha trobat, des de l'òptica del diari El País, que el moviment 15M exigeix *“reconstruir la democràcia”* tot i no especificar *com*. Alhora que s'entén aquest moviment com al recollidor de la frustració ciutadana sobre la base que *“la gent està visiblement cansada”*, no se senten *“representats”*, sentint així que no queda una altra opció que *“la societat s'organitzi pel seu compte i no vulgui la signatura de partits ni de sindicats”*, aquesta última afirmació, d'un dels participants a l'Assemblea Sol, denota una certa obligació en la realització d'aquest moviment, com si l'opció apartidista no fos l'opció defensada des d'un principi sinó que se'ls hagués empenyat cap a aquesta, fet que reafirma posteriorment dient que *“Allò trist és com hem arribat a aquesta situació, després que tot allò reclamat fos ignorat: la crisi econòmica, l'ajuda als bancs o la Llei Sinde”* (Alcaide, 2011). Posicionament que denota una càrrega Anòmica, és a dir, que l'emergència del moviment i la desvinculació amb els partits polítics no era allò desitjat, la norma o decisió independent de la majoria, sinó un camí al qual se'ls ha empenyat involuntàriament. En aquest sentit, l'objectiu del moviment 15M segons un dels organitzadors és *“Aglutinar a tota la societat civil. És el moment de **deixar de banda totes les ideologies** o interessos concrets i **centrar-nos en les coses que ens indignen**. Nosaltres denunciem la falta de democràcia real i la tendència cap a un bipartidisme institucional, on el nivell de corrupció en tots els estrats és esgarriós. Totes aquestes qüestions uneixen a un nombrós grup de persones”*. Aquesta afirmació és pròpia, però no va més enllà de la denúncia *“de la falta de democràcia real”*, sense arribar a l'enunciació del que consideren *democràcia real* o més enllà del posicionament en *contra* del bipartidisme. El que sí que és singular és el desig d'unió de la ciutadania més enllà de les ideologies *“deixant de banda **totes les***

ideologies o interessos concrets” (Alcaide, 2011). En aquest sentit, segons El País, el moviment “*propugna un peculiar mètode de protesta: votar, sí, però en blanc*” el que sembla indicar una certa càrrega nòmica, per proposar una acció concreta i singular però, si s'analitza més detalladament, es pot comprovar que no ho és, ja que està formulada en negatiu, és a dir, votar per protestar o castigar però no com afirmació d'una proposta alternativa i continua explicant que és una manera de “*no donar-li l'esquena al sistema, sinó en fer una advertència*” que Toharia (2013) interpreta que és una manera de dir que “*no s'oposen a la política, sinó a aquesta forma de fer política; no s'oposen als partits sinó a l'atròfia, rigidesa i sectarisme d'aquests partits; no estan contra la democràcia, sinó que reivindiquen una democràcia més àgil i flexible. Una vida pública, en suma, més efectivament pública, és a dir, de tots.*”

Un dels lemes més escoltats durant les manifestacions deia: “*li diuen democràcia i no ho és*” (Barroso, 2011), el que reflecteix una clara oposició cap a l'objecte de judici, en aquest cas, la democràcia. El moviment 15M entén que la democràcia és quelcom diferent del sistema que regeix les vides dels ciutadans espanyols a l'actualitat, sistema que es denomina democràcia. En aquest punt, cal saber si l'oposició és per conseqüència directa de posseir una altra noció de “*democràcia*” -el que s'entendria com una posició nòmica- o per, simplement, no desitjar aquesta democràcia -el que s'entendria com una posició anòmica-.

En aquest sentit, les opinions dels membres fundadors de DRY recolzen que “*volen que els polítics siguin els gestors de les demandes dels ciutadans*” i “*no volem treure polítics, sinó que baixin al carrer*” (Garijo, 2011), afirmació de la qual es desprèn que la noció de democràcia, efectivament és una altra, una democràcia no representativa com l'actual sinó directa, on els polítics no exerceixin de representants de la voluntat del poble sinó com a gestors de les demandes dels ciutadans. Per tant, en aquest sentit, l'oposició a la democràcia és alhora la presa d'una posició nòmica, on el moviment té les seves pròpies normes, judicis i opinions sobre com hauria de ser el sistema polític i, aquestes, contradiuen l'actual. En altres termes, el que es demana és “*reanimar la democràcia en benefici dels ciutadans. Que és més que votar cada quatre anys*” (Ramoneda, 2011). Tot i tenir clara una noció diferent de democràcia, és a dir, el com generar demandes i votar-les, -*de manera directa i per funcionament assembleari*-, a la pregunta de quines són les propostes concretes que es defensen? Segons El País, “*El moviment 15M agrupa interessos dispars que van des de l'educació al medi ambient passant per l'ocupació i l'habitatge. Té desenes de manifestos.*” (Ortega i Santaaulalia, 2011) -cosa que sembla indicar una càrrega anòmica, per no tenir una proposta singular, sinó moltes- entre els elements comuns d'aquestes es pot trobar el recolzament a “*una participació permanent en la vida política*”, “*facilitació per la participació a les institucions*”, “*un nou model econòmic*” sense especificar quin, però “*que permeti un repartiment equitatiu de la*

riquesa, ja que l'actual està orientat al consum, beneficia uns quants i empobreix a la majoria”, “gestió pública i transparent”, posicionant-se en contra “de la privatització de serveis fonamentals com l'educació o la sanitat.”, “prioritat de la sostenibilitat en les actuacions polítiques”, “potenciació dels moviments socials contraris a estructures i organitzacions que impedeixen el desenvolupament de la dona en igualtat de condicions”, “llibertat d'informació, creació, comunicació i accés a la cultura”, “facilitats per accedir a l'habitatge”, “treball digne”, “accés gratuït en un sistema públic i de qualitat”, vies d'actuació o propostes que no es desmarquen radicalment del model o sistema polític i econòmic actual, pel que no serien indicadores de ser una minoria nòmica, en tot cas, desitgen més del que ja hi ha, és a dir, podríem estar parlant d'una minoria nòmica ortodoxa o pro-normativa. Malgrat tot, també s'ha proposat de manera assembleària propostes més concretes com “la nacionalització de sistemes financers, l'establiment de més impostos a les grans fortunes, el control del frau fiscal, la inversió generadora de feina en serveis socials, educació i medi ambient, la garantia d'una renda bàsica i la pujada del salari mínim a mil euros”, (Limón, 2011) que tot i ser indicadores de ser una minoria nòmica el fet de proposar-les de manera assembleària sembla indicar que no es disposaven d'elles a l'hora d'oposar-se contra la visió majoritària, sinó que han sorgit, creat o consensuat després de l'oposició a la norma majoritària. En aquest sentit, sembla que el moviment és com una terra fèrtil on poder generar nous models, però no la reivindicació d'un model concret, singular, propi i alternatiu al majoritari.

La Razón, informa del moviment 15M d'una manera similar. En aquest sentit, senyala que el motiu de l'acampada és ambigu, o si més no, poc clar al dir “Estaran allà (a la plaça Puerta del Sol) almenys fins al dia 22 de Maig, dia d'eleccions autonòmiques i municipals, per **reivindicar la dignitat i un canvi polític i social**”, però sense definir cap d'aquests desitjos, és a dir, sí es reivindiquen uns principis o línies generals, però no un model alternatiu.

(Romero, 2011), en aquesta mateixa línia, altres notícies de La Razón informen sobre els lemes que utilitzen com “Li diuen democràcia i no ho és”, “Madrid desperta, el carrer està indignat” i “Això és una dictadura, volem una democràcia”, el que es tradueix en una “demanda de millors condicions socials i del dret a l'habitatge i al treball” (Agència EFE, 2011). Tots aquests judicis no es podrien catalogar en nòmics/anòmics, ja que no són estrictament propostes o un model concret, definit i alternatiu sobre què es vol. D'altra banda, el que sí que sembla indicar una certa càrrega nòmica és la reivindicació de “la dignitat humana per sobre dels interessos econòmics”, és a dir, proposen un ordre de prioritats, que és de fet, un diferencial al sistema actual. Tot i no especificar com.

En aquest mateix sentit, també trobem altres notícies que corroboren l'anterior, en les que s'afirma

que el col·lectiu “*demana una societat nova on es defensi la dignitat humana per sobre dels interessos econòmics*”. A més, durant l'assemblea, que és un tret que es reflecteix a tots els diaris, “*s'havia plantejat la possibilitat d'elaborar una llista d'exigències per a presentar-les davant del congrés dels diputats*” i on també s'afirma que s'havia “*acordat crear un front d'unitat a la Puerta del Sol mentre es debaten les seves exigències que donaran a conèixer en les pròximes hores*” (Agència EFE, 2011b) el que suggereix que encara s'estan decidint quines són les exigències, norma, contra-norma o model alternatiu que es proposa, el que fa pensar que la protesta en contra el sistema polític establert, no era per conseqüència directa de posseir una alternativa definida i genuïna que es defensava prèviament, sinó que aquesta sorgeix -o està sorgint- després. Clar indicador que es tracta d'una minoria anòmica.

En un article d'opinió, d'aquest mateix diari, se citen explícitament algunes de les propostes o idees que defensa el 15M: “*Reducció efectiva de la jornada i la vida laboral, més despesa pública a l'habitatge, dació en pagament per a saldar els deutes hipotecaris, paralització de desnonaments, prohibició dels ERE a empreses amb beneficis, pujada del IRPF, paralitzar la privatització de les caixes, abolició dels paradisos fiscals, més crèdit públic, moratòria del deute extern, pujada d'impostos a tot el món per una distribució progressiva dels recursos a nivell global.*” El que l'autor anomena propostes “*d'esquerra*” (Rodríguez, C., 2011). Opinió que xoca amb la dels indignats, que consideren que el moviment 15M “*no és un moviment d'esquerres, que el que volen és un sistema polític i econòmic més democràtic i això no té res a veure amb ideologies... Que no creguin que els indignats som tots d'esquerres perquè s'equivocarien*” (Alsedo, 2011).

Les últimes propostes citades, en concret, tornen a ser propostes pròpies, singulars i alternatives, però si ens remetem al fet que s'ha utilitzat un mètode per a consensuar-les i, progressivament esvair l'ambigüitat de la protesta inicial, que era més emocional que racional, s'observarà que s'està construint el model alternatiu durant -i això és clau- les protestes i no al revés, és a dir, protestar per la possessió prèvia d'un model alternatiu que es vol defensar. El que porta a pensar que el moviment 15M és un moviment dinàmic i no estàtic i que està generant aquesta opinió pròpia, singular i contrària al sistema hegemònic, pel que es pot afirmar que està -o ha estat, depenent de quin sigui el moment temporal en el qual es faci l'anàlisi- en procés de convertir-se en una minoria nòmica. En aquest sentit, al cap de tres mesos de la seva gènesi, segons una notícia del diari El Mundo, un dels portaveus del moviment no va voler “*pronunciar-se sobre la falta de propostes concretes que se'ls hi retreu, si bé ha explicat que el 15M no és un moviment d'acció sinó de “reacció” i que per tant, no és el seu objectiu principal elaborar peticions concretes sinó entrar a formar part del debat polític i vigilar i reaccionar davant les mesures d'aquelles que tenen realment l'obligació d'actuar*” (Europa Press, 2011). El que confirma que és una minoria anòmica -de reacció- i no nòmica

-d'acció-.

En conclusió, el que es dedueix de totes les notícies analitzades és que sí que hi ha propostes, idees, judicis o normes, es poden trobar tant a la web de col·lectius que comparteixen els objectius d'*Acampadasol* -que identifiquem com moviment 15M- com en les mateixes assemblees, en aquest sentit el diari *El País* informa, l'any 2012, sobre “14.679 propostes o idees per a canviar el sistema.” que “Els membres del 15M les van recollir en una desena de bústies instal·lades en l'acampada de la madrilenya *Puerta del Sol*” d'aquestes propostes destaquen “la reforma de la llei electoral, la millora de les condicions laborals dels treballadors, que es reguli el sistema financer -aquí s'inclou la dació de l'habitatge a canvi del crèdit no pagat i la nacionalització de la banca- o que s'utilitzin més les energies sostenibles.” (García, 2012). Propostes que han servit, com diuen dos de les artificieres d'aquesta iniciativa, “com a punt de partida per a treballar, però en les nostres assemblees s'han votat idees diferents”. El que porta a pensar que el judici o norma a defensar, no és el mateix per a cada integrant del col·lectiu 15M, fet que indica que aquest col·lectiu és una minoria anòmica. Afirmació que es veu reforçada per la metodologia que s'utilitza per a la creació de les propostes, assembleària, és a dir, es decideix quin és el judici a defensar a mesura que avança el moviment però no es tracta d'un posicionament en contra de la norma hegemònica pel fet de posseir prèviament una d'incompatible amb aquesta i, el que és més perillós, aquestes normes o propostes sorgides, a vegades són contradictòries amb d'altres, com per exemple d'aquestes 14.679 propostes que s'ha parlat en l'última notícia mencionada, 42 paperetes proposaven la creació d'un partit polític -un partit del 15M- (García, 2012) tot i definir-se aquest, des de bon principi, com a moviment apartidista, punt que s'observarà amb major deteniment en la tercera proposició. En definitiva, si realitzéssim l'analogia de “programa electoral” per referir-nos al conjunt d'idees, propostes o model de sistema desitjat i pressuposéssim que el que actualment guia les vides dels ciutadans espanyols és el model o “programa electoral” de la majoria, es pot afirmar que el moviment 15M no té “programa electoral” alternatiu al de la majoria. En aquest sentit, qualsevol minoria que vulgui aspirar a exercir influència i, en últim terme, el canvi social, ha de posicionar-se en contra del programa electoral de la majoria com a conseqüència directa del fet que aquest és contrari al propi. És a dir, ser una minoria nòmica. Però el moviment 15M denuncia el model majoritari sense que la raó d'aquesta denúncia sigui la incompatibilitat amb el model que defensaven els “indignats”. En aquest sentit, s'afirma que el moviment 15M o dels “indignats” és un moviment anòmic, tot i poder ésser potencialment nòmic, en el sentit que està en procés de definir-se, precisar-se i detallar quin és el model alternatiu coherent i desitjable. En aquest sentit, durant el primer aniversari del moviment 15M, alguns mitjans de comunicació com *El*

Mundo, es fan ressò de les opinions d'alguns dels integrants d'aquest, Chema Ruiz, *“fa una crida a realitzar un debat a fons, que no s'ha fet, per a definir un objectiu. El 15-M neix molt asèptic. S'ha de definir quin és el model de societat que volem i quines són les vies per a aconseguir-ho”* (Hernández, 2012).

Segona proposició (Desig de canvi social)

Quant a aquesta proposició l'evidència documental tendeix a suggerir inequívocament que el moviment 15M es tracta d'un moviment que desitja explícitament i substancialment el canvi social. Mostres d'aquesta afirmació les podem trobar tant en el manifest de l'Acampadasol *“Estem aquí perquè **volem una societat nova** que doni prioritat a la vida per sobre dels interessos econòmics i polítics. Advoquem per un **canvi en la societat** i en la consciència social.”* (Manifest Acampada Sol, 2011) com en les notícies que fan menció d'aquesta vocació pel canvi. En aquest sentit trobem notícies com la del diari Público que afirma que dos dels impulsors del 15M, durant la celebració del segon aniversari del moviment, expliquen que aquest moviment *“ha cristal·litzat en un esperit crític que lluita per un canvi total de la societat”*, mostra evident -i per part d'impulsors del moviment- d'aquest desig de canvi social explícit i substancial. Aquesta mateixa notícia, continua, afirma que el moviment 15M *“propugna un **canvi total del model social i econòmic** basat en un sistema més equitatiu i, sobretot, en una vertadera democràcia participativa en la qual els ciutadans puguin decidir de veritat quin país volen per a ells i per a les generacions futures”* (Otero, 2013). Aquesta informació queda reafirmada per notícies d'altres diaris com El Mundo. Una d'elles, per exemple, fa un repàs cronològic del moviment i la primera definició del mateix conté que *“El 15 de maig milers de persones es van manifestar en més de 50 ciutats espanyoles en **demanda d'un canvi social i polític**, unes protestes que van servir de germen perquè centenars de ciutadans acamparen en places de tot el país, mirant-se al mirall de la Puerta del Sol, el cor del Moviment 15M”* (Agencia EFE, 2011c).

Finalment, des d'altres medis com La Razón, s'explica que la manifestació que va precedir la gènesi del moviment va ser convocada per DRY *“que agrupa a nombrosos col·lectius per a **demanar un canvi polític i social**”* (Europa Press, 2011). El conglomerat total de notícies i la mateixa explicitació del desig de canvi social al manifest d'Acampada Sol mostra inequívocament que el moviment 15M compleix la segona proposició per a poder optar a ser una minoria activa, és a dir, es pot afirmar que estem davant d'un moviment amb vocació de canvi social, és a dir, que el grau de canvi que desitja és d'estructura social i no només individual, i que aquesta vocació és explícita.

Tercera proposició (Estil consistent-inconsistent)

La coherència o la consistència són característiques més difícils d'elaborar que els seus contraposats directes: la inconsistència o la incoherència. Per aquesta raó, no tenen tant pes les variables quantitatives, en el sentit de quantes vegades s'expliciten afirmacions coherents entre si, ja que si posteriorment s'explicita quelcom completament contrari, s'haurà elaborat una seqüència incoherent o inconsistent. Dit això, caldria també tenir en compte que es parteix de la base -com s'ha demostrat en l'anàlisi de la primera proposició- que la minoria és anòmica, és a dir, que tot aquell judici, norma o proposta que es defensi, tot i ser consistents entre ells, partiran de la base de no ser nòmiques, és a dir, de no ser una posició contrària a la visió majoritària de manera singular i prèvia al moviment, pel que ja no estem davant d'una minoria activa. Tot i així, s'ha analitzat detalladament indicadors que ens revelin si el moviment 15M defensa les seves propostes, norma o judicis d'una manera consistent o inconsistent.

Per a poder considerar aquesta consistència o inconsistència, es prendrà de punt de partida l'anàlisi dels trets distintius com a moviment, de les propostes assumides i els actes duts a terme per a defensar-les.

Moviment social apartidista

En relació al primer punt, dos anys després de la seva gènesi el moviment 15M *“se segueix qualificant com **“apartidista”** per la qual cosa en els seus plans a curt o mig termini no està constituir un nou partit polític que aglutini les aspiracions de totes les faccions que el componen.”* (Vera, 2013) aquest tret, per si sol, suggereix una certa consistència en les seves idees o manera de fer, compromís per una metodologia. Però d'altra banda, també trobem informació sobre membres del 15M que han decidit emprendre el camí partidista i formar partits polítics, com és el cas del *“partit polític Movimiento Anti Crisis 2012' (MAC 2012)”* (Europa Press, 2011b) o el desig expressat en forma de proposta per alguns dels indignats, en una iniciativa -de la qual s'ha parlat anteriorment- basada a escriure propostes a paperetes i dipositar-les a una bústia, es van trobar 42 que, segons El País, *“creien que l'única via és canviar el sistema des de dins. En 42 paperetes els indignats van escriure: **“volem un partit del 15M”**”*

També existeixen altres notícies sobre la divisió interna de la plataforma DRY, una de les cares més visibles del moviment 15M, (Agencia EFE, 2012) aquesta plataforma s'ha mostrat consistent, inflexible i rígida quant el posicionament en contra de la creació o transformació de la plataforma en partit polític, és a dir, en l'apartidisme. Tot i així, s'ha produït una escissió en la qual una part de la plataforma a passat a ser associació -creant-se així l'associació DRY- i, segons la plataforma DRY

informa en un dels seus comunicats, aquesta *“decisió no representa més que a una reduïda minoria i que DRY no l'assumeix com a col·lectiu”* (DRY, 2012) a més, s'afirma que aquests activistes han decidit constituir-se com associació *“de forma il·legítima i unilateral”* i que DRY havia decidit *“a la II Assemblea estatal, celebrada a Màlaga”* que *“no adoptaria cap forma jurídica, ja que contradeia els nostres principis”*. Les notícies relatives al moviment 15M com a tal, indiquen que aquest encara és apartidista, l'any 2013 (Vera, 2013) però sempre des de l'òptica de portaveus als que no es pot identificar inequívocament com a membres del 15M. Aquest és un dels trets que més inseguretat provoca de cara al moviment: el seu caràcter líquid. Segons Íñigo Antolín -àrea d'economia durant l'Acampada Sol- *“Qualsevol pot sortir al carrer, fer el que vulgui i dir que és del 15M”*. Segons ell *“no hi ha un control i tots han d'assumir el que fan tots.”* (Hernández, 2012). Sense tenir en compte aquest punt, i limitant-nos a la informació que exposen els diaris escollits, es pot afirmar que el 15M ha estat consistent a l'hora de mostrar-se apartidista, que cap partit polític representa el 15M -tot i que probablement hi hagi multitud de propostes o punts en els quals convergeixen- i que no hi ha una voluntat clara de convertir-se en un. Un fet rellevant, que contrasta amb aquest últim punt és el fet que es corrobora amb dades com la de l'estudi de la Fundació Alternatives que destaca que el *“56% -dels enquestats del 15M- admeten que han anat a votar durant el 22 de maig: és un percentatge deu punts inferior a la mitjana, però al mateix temps confirma que no es tracta de ciutadans que se situïn als marges del sistema”* (Rico, 2011) el que és incoherent amb l'apartidisme, a no ser que s'entengui que es desitja l'apartidisme només per al moviment 15M però s'accepti que els integrants siguin partidistes quant a tenir les seves opcions polítiques representades per partits, és a dir, que com a moviment col·lectiu no defensin el partidisme, però com a ciutadans individuals l'exerceixin -fet que alimenta el manteniment del sistema de partits-. El que no deixa de ser, sinó una mostra d'inconsistència, una visió fràgil sobre la concepció d'apartidisme. Una altra opció pot ser que aquest 56% d'enquestats, membres del 15M, hagin votat en blanc o nul, com a opcions de vot protesta, cosa que no s'especifica en la notícia. D'altra banda, tot i que la plataforma DRY s'oposa rotundament, com s'ha dit anteriorment, altres col·lectius vinculats entorn del 15M com *“Juventud Sin Futuro, la plataforma Democracia Real Ya, “Constituyentes” o les assemblees sorgides del 15M, integrants d'Izquierda Unida i altres partits d'esquerres”* estan impulsant *“diferents iniciatives que estan sortint per crear un front ampli de progrés que pogués presentar-se a les eleccions amb un programa bàsic i impulsar una transformació social, sempre subordinant-se a la participació ciutadana i a l'opinió del poble”* segons fonts del diari El Mundo, *“doncs l'objectiu final seria prendre possessió del poder”*. Tot i que es matisa, que seria *“per a poder canviar el sistema”, “No volem ser un partit polític a l'ús. Només ho farem si podem canviar les coses.”* (Europa Press, 2013a). Afirmació que és ambigua,

però que suggereix que no serà un partit que es pugui identificar amb la terminologia dreta-esquerra sinó per a poder canviar el sistema base de representació de partits, és a dir, el mètode d'elecció i participació.

Moviment social apolític

Un altre dels trets distintius del 15M segons el primer manifest de DRY es fa explícit en descriure's a ells mateixos: *“Uns ens considerem més progressistes, altres més conservadors. Uns creients, altres no. Uns tenim ideologies ben definides, altres ens considerem **apolítics**... Però tots estem preocupats i indignats pel panorama polític, econòmic i social que veiem al nostre voltant. Per la corrupció dels polítics, empresaris, banquers... Per la indefensió del ciutadà de a peu.”* (Manifest DRY, 2011). Aquests trets mostren una heterogeneïtat evident i, en aquest sentit, és important remarcar l'autodefinició com apolítics. Aquest és un dels trets que impacta més directament amb tota la informació que sorgeix posteriorment sobre el 15M. Ja que remarquen explícitament que estan desenvolupant política, i que no es consideren apolítics. Fins i tot, des de la pròpia veu dels organitzadors de DRY -que són els mateixos que escriuen el manifest que s'ha citat prèviament-. Tot i així, hi ha evidències d'un desig de desprendre's de càrrega ideològica, sobretot en les primeres intervencions mediàtiques. Mostres d'això les podem trobar, per exemple, en una entrevista al diari El País, que ja s'ha comentat anteriorment, un dels portaveus de DRY diu explícitament que volen *“Aglutinar a tota la societat civil. És el moment de **deixar de banda totes les ideologies** o interessos concrets i **centrar-nos en les coses que ens indignen**. Nosaltres denunciem la falta de democràcia real i la tendència cap a un bipartidisme institucional, on el nivell de corrupció en tots els estrats és esgarrifós. Totes aquestes qüestions uneixen a un nombrós grup de persones”* (Alcaide, 2011). Tot i l'existència d'aquestes afirmacions que simpatitzen amb una visió apolítica de la realitat, és obvi que el moviment 15M no és apolític, des del moment que pretén canviar el sistema polític està fent política, tal com diu un dels integrants *“nosaltres tenim un compromís polític, però no en clau electoral”* (Hernández, 2012), o quan s'afirma que *“Des d'Asamblea Sol volen deixar clar que **nosaltres fem política. No som apolítics, som apartidistes. Volem demostrar que la política no és monopoli dels partits**”* (Hernández, 2012), en aquest aspecte, s'han barrejat visions contradictòries entre elles o s'han malentès els conceptes, cosa que indica una certa inconsistència que es reflecteix en una manca de certesa a l'hora de defensar la visió del moviment o bé, incoherència a l'hora d'exposar i explicar el que realitzen, és a dir, el seu estil conductual, que en qualsevol dels casos es tradueix en un estil inconsistent.

Moviment social horitzontal

En aquest sentit, no hi ha dubte que la metodologia emprada per a la generació, discussió i consens de propostes i, en definitiva, la construcció d'un model alternatiu de societat, s'ha realitzat a través d'assemblees. A més, aquestes s'han celebrat sota prohibicions explícites de les seves realitzacions, un exemple clar és el titular del diari Público que diu: *“El 15M desafía la prohibición i convoca assemblees a la Puerta del Sol”* (Herrera, 2011). Aquest fet suggereix convicció i inflexibilitat en la defensa d'un mètode o visió de com s'han de realitzar les propostes. Cosa que és clarament indicativa de tractar-se d'un estil consistent. A més, aquestes assemblees han sigut una constant en el moviment 15M des de la seva gènesi, tot i decidir-se -també per metodologia assembleària- descentralitzar-se de les places als barris (Público.es, 2011a) i, abans d'aquest fet, crear assemblees també als voltants de les places (Público.es, 2011b).

De la mateixa manera, El Mundo, informa que el dia del segon aniversari de la gènesi del Moviment 15M que *“els indignats tornaran a la plaça Catalunya de Barcelona”* *“per a demostrar que el moviment segueix viu i que no ha parat el treball a les assemblees locals”* (Europa Press, 2013b) Com també es pot trobar mostres que la metodologia assembleària figura des dels primers dies de l'acampada a la plaça Puerta del Sol, com indica el diari Público, el dia 18 *“al matí, va començar la preparació del campament: es van organitzar assemblees i els acampats es van dividir en diferents comissions”* (Público.es, 2011a).

En general, per consistència temporal, convicció, fermesa i inflexibilitat, la metodologia assembleària forma part d'un dels distintius que reflecteixen un estil consistent d'actuació. El fet que tot allò que es decideixi es realitzi de manera assembleària, corrobora la visió de societat horitzontal que pretén defensar el 15M, que a la vegada està relacionada amb un posicionament en contra de la jerarquització i, la personalització o atribució del moviment a persones físiques o càrrecs dins de l'organització. Aquest últim fet, promogut per la cerca de la unió del major nombre de persones possibles, és alhora el que allunya el moviment de la ciutadania general, ja que impedeix la identificació del moviment en sí. Tothom i ningú pot ser 15M. És un moviment identitàriament emmascarat. No hi ha líders, no hi ha una veu que estigui per sobre les altres i que pugui ser representativa del grup, però alhora totes són representatives.

Moviment social pacifista

El pacifisme és un distintiu comú a totes les plataformes i associacions vinculades al 15M. En el manifest d'Acampada Sol, s'exposa explícitament que volen *“demostrar que la societat no s'ha adormit i que seguirem lluitant pel que ens mereixem per la via pacífica.”* (Manifest Acampada Sol,

2011). Doncs bé, aquesta visió o tret distintiu, queda reflectit en alguns actes i genera dubtes en d'altres. La primera manifestació que va precedir el moviment 15M, la convocada per DRY “*va acabar amb un total de 19 persones detingudes acusades de desordre públic i dany al mobiliari urbà a l'acabar la manifestació convocada a Madrid pel moviment pacífic DRY*”. (Público.es i Agencia EFE, 2011) Posteriorment a aquest esdeveniment, ocorregut el dia 15 de maig de 2011, no és fins al 27 de maig que es torna a parlar de violència, però en aquest cas la que el col·lectiu d'indignats va denunciar per part dels mossos d'esquadra en el desallotjament de la Plaça Catalunya a Barcelona i la que certs mitjans de comunicació informen dels indignats cap a les Forces de Seguretat. En aquest cas, el moviment 15M va resistir pacíficament, com a mínim “*durant tot el matí*” però posteriorment “*els agents han rebut cops d'ampolles i al final també pedres mentre es retiraven de la plaça un cop conclosa la neteja de la zona, i el Sistema d'Emergències Mèdiques (SEM) ha informat de 66 ferits lleus*” segons el diari La Razón (EO, 2011).

El diari Público informa que després del desmantellament del campament, que va deixar “*un balanç de 121 ferits i dures crítiques a l'actuació de les Forces de Seguretat, moltes famílies es van apropar per a interessar-se pels indignats.*” En aquest sentit, també informen sobre 40.000 firmes, en aquell moment, reclamant la dimissió del conseller d'interior Felip Puig. (Rodríguez, P., 2011) De la mateixa manera, el diari El Mundo, informa sobre que la plataforma DRY va emetre un comunicat condemnant “*la violència policial exercida contra la ciutadania indefensa*”, que “*es tracta d'un acte de violència gratuïta absolutament desmesurada i per això volem mostrar la nostra solidaritat i recolzament a les víctimes*” i remarca que el moviment *Toma la plaza* que forma part de la conglomeració que denominem moviment 15M ha estat sempre “*pacífic*”. (Europa Press, 2011c) Aquesta informació contrasta amb la versió dels mateixos fets del diari La Razón, que en el seu article “*Els “indignats” ensenyen les dents*” indica que “*les nombroses provocacions, insults i amenaces dels acampats cap als serveis de neteja i els agents van aconseguir l'efecte desitjat, això és, càrregues policials que van “indignar” a uns manifestants que no van dubtar, minuts abans, en llançar tot tipus d'objectes i pedres cap a les Forces de Seguretat.*” (Planes, 2011). Informació que suggereix que les càrregues policials van ser inevitables, ja que se'ls va portar cap a una situació on era natural carregar contra els manifestants. Fet que coincideix amb la visió del ministre d'Interior, que afirma que “*no es penedeix d'haver ordenat l'operatiu, molt criticat per l'oposició i que ha desencadenat protestes fins i tot a París i una recollida de més de 60.000 firmes demanant la seva dimissió. També ha insistit en el fet que no considera que els mossos s'extralimitessin, tot i que ha recordat que estan revisant l'operació*” (Agencias, 2011). El País, en aquest sentit, afirma que la reacció immediatament posterior després que l'acampada de Barcelona desaparegués dues hores va ser “*renéixer tot seguit més indignada, més forta i més protagonista que mai en els seus 11 dies*

d'història. Les 10.000 persones que ahir van emplenar la plaça de Catalunya amb el campament reconstruït i l'extensió de les casseroles a més barris mostren que, després d'hores de violència i 121 ferits, la brutalitat policial va acabar tornant-se contra els objectius del conseller d'Interior, Felip Puig.” A més, en aquesta mateixa notícia s'afirma que *“una sola imatge explica”* el que va passar en aquesta intervenció policial: *“joves asseguts a terra colpejats amb ràbia pels Mossos d'Esquadra.”* (Carranco, et al. 2011). En aquest sentit, s'afirmen des dels diferents diaris fets contradictoris entre si, en el sentit que en alguns s'expliquen com si l'actuació dels Mossos d'Esquadra fos l'única possible donada la situació ocorreguda, ja que els provocadors eren el col·lectiu 15M. Mentre que en un altre mitjà d'informació trobem que la violència es va exercir d'una manera brutal i injustificada, de dalt a baix *“joves asseguts a terra colpejats amb ràbia pels Mossos d'Esquadra”* com diu el diari El País. Aquests diferents relats sobre els mateixos fets, provoquen, si més no, dubtes sobre la realitat de la situació i, en un sentit general, generen inconsistència quant a l'estil de comportament. Si més no, més enllà dels successos reals, la realitat narrada per aquests diaris que és, al cap i a la fi, la realitat que visualitzaran les persones que no estaven presents en l'escenari dels actes, és la que genera aquest estil de comportament inconsistent. Posteriorment, la següent notícia que trobem vinculada al 15M en relació a esdeveniments rellevantment violents, es troba el 16 de Juny, dia en el qual el diari La Razón afirma que *“els indignats no van aconseguir aturar la celebració del Ple, però si van mantenir cercat el Parlament durant part del matí i, així, per primera vegada en 32 anys, van segrestar durant unes hores la democràcia.”* Afirmacions que suggereixen la comparació del bloqueig al Parlament amb un cop d'estat i que es corrobora amb el titular de la notícia: *El «tejerazo» rasta.* (Pardeiro i Espanyol, 2011) D'igual manera, es compara i s'associa el col·lectiu dels “indignats” a la Kale Borroka, amb titulars com: *La Fiscalia investiga als indignats «borrokas»* i continua: *“El violent assetjament al Parlament de Catalunya, les agressions a diputats i les coaccions als demòcrates que abans-d'ahir es van viure a Barcelona no poden quedar únicament en un funest record.”* (Pardeiro, i Planes, 2011) En definitiva, es fa ressò d'uns fets violents que el diari La Razón atribueix al moviment 15M. En canvi, altres mitjans com el diari Público, mostra com a titular de portada de la notícia d'aquest dia: *“El 15M es desmarca dels violents”* desvinculant així, aquesta atribució que feia el diari La Razón al moviment 15M. En una de les notícies del diari Público, s'afirma que *“Els indignats del 15 de Maig i de Barcelona en particular, van mostrar públicament amb la lectura d'un comunicat el seu desacord davant els fets ocorreguts, amb el que es van desmarcar de tota violència i reafirmar el caràcter “pacífic i no violent” de la protesta (Público.es, 2011d).* A més, se suggereix un enfrontament entre indignats i violents, com dues entitats diferents amb el titular: *“Indignats contra violents”*. Altres notícies, del mateix diari, al·ludeixen a les opinions d'algunes celebritats

com Felipe González, el qual diu que els convocants de la protesta davant el Parlament no “han respectat la democràcia” i que no val “convocar manifestacions i després no fer-se responsable” del que succeeix a la mateixa. Altres celebritats com el ministre de Presidència, Ramón Jáuregui, “creu que les concentracions a Barcelona davant el Parlament català “no tenen res a veure amb el 15M”. Per ell, la protesta de dimecres és una barreja d'antisistema i radicalitat antidemocràtica molt perillosa, amb la que no té res a veure el 15M” (Público.es i Agencias, 2011a)

El que sí que és cert, més enllà de les visions que reflecteixen els diferents mitjans de comunicació, tant aquelles que simpatitzen i defensen el moviment 15M com les que no, el que és cert és que s'ha associat -ja sigui per vincular-ho o per desvincular-ho- el 15M amb els successos violents a la manifestació convocada i, aquest fet -l'associació d'un moviment pacifista amb actes violents- deslegitima i càrrega d'incoherència el moviment 15M en sí mateix. Fet que és aprofitat pels que anteriorment podien haver estat objecte d'aquesta càrrega, per desprendre's d'ella, com mostra el fragment de notícia del diari Público, en el qual s'afirma que *“el conseller d'Interior, Felip Puig, ha aprofitat la situació de tensió davant la càmera regional per a treure pit per l'acció policial del passat 27 de Maig” De la que s'ha parlat anteriorment. “Segurament dec ser l'únic que va entendre el que va passar el dia 27, ¿no?, ha afirmat Puig.”* (Público.es i Agencias, 2011b)

Aquest succés és certament un punt d'inflexió per a l'estil consistent del 15M, ja que qualitativament, la violència o el pacifisme són aspectes més rellevants de cara a l'opinió mediàtica, és a dir, la violència té un pes superior quant a la rellevància social del moviment, la inconsistència en aquest punt és decisiva per a la valoració de l'estil de comportament global del moviment. I si aquest s'inclina cap a la consistència o cap a la inconsistència. I, en aquest aspecte -el pacifisme-, el moviment 15M, s'inclina cap a la inconsistència. Aquesta inferència, es corrobora amb articles com el titulat *“Divisió en el moviment 15-M?”* del diari Público, que obra amb la pregunta: *“És el moviment 15M una iniciativa amb la violència com a base?”* Qüestió que fins aleshores no s'havia plantejat obertament. Tot i que el mateix diari respon: *“No. O com a mínim així ho han defensat des del principi i encara continuen fent-ho”*. Tanmateix, la notícia continua afirmant que aquests fets *“a Madrid provoquen certa confusió després d'un intercanvi de comunicats sense consensuar o poc consensuats. El dimecres al matí, la comissió de Comunicació de l'acampada de la Puerta del Sol va emetre un comunicat en el qual condemnaven de manera radical tot acte violent i en especial els que han tingut lloc en les immediacions del Parlament català. Aquest comunicat, no obstant i segons explica Lucía, portaveu de l'acampada, no estava consensuat. L'error no va ser tant de fons com sinó de forma, ja que els comunicats han de passar per totes les comissions per a ser consensuats.”* Aquest fet, en associació amb una qüestió socialment sensible com és la utilització de la violència per defensar unes idees, marca un punt d'inflexió per al moviment per la inconsistència,

inseguretat, incertesa i ambigüitat que transmet. I com s'ha dit anteriorment, l'estil de comportament consistent és altament fràgil, allò fàcil de configurar és un estil inconsistent, però un de consistent necessita la cohesió interna de tots els membres, reflectida en els seus actes, que han de realitzar-se de forma unànime i coherent amb el que es defensa (Juanatey, 2011).

Model alternatiu de societat

En l'article d'El Mundo, corresponent al primer aniversari del moviment 15M, titulat “*El 15M fa autocrítica*”, transmet les opinions d'integrants del moviment i un d'ells afirma que caldria “*fer un debat a fons, que no s'ha fet, per definir un objectiu. El 15M neix molt asèptic. Cal definir **quin és el model de societat que volem** i quines són les vies per aconseguir-ho*”. Afirmant, alhora, que el que falta és “*tenir un pla*” (Hernández, 2012). Aquesta visió del moviment és la que es podia inferir en l'anàlisi de la proposició primera, en la que es mostraven els resultats obtinguts sobre la cerca de notícies que informaven sobre les propostes, model i visió que defensava el 15M. I en el que s'arribava a la conclusió que no hi havia un model específic sinó que s'estava configurant un a través del consens assembleari. Doncs bé, aquest fet, és el principal indicador d'inconsistència quant al model a defensar, ja que si no es té clara quina és la postura pròpia, quin és el model pel qual es lluita, cadascun dels integrants del 15M respondrien de diferent manera a la pregunta “Quin model de societat desitges?”. El que es té clar -i no unànimement- sinó, simplement de forma majoritària són propostes específiques de canvi, com les que s'han comentat en l'apartat corresponent a la primera proposició, però no propostes regeneratives o substancialment diferents a les hegemòniques.

Per tot això, la conclusió a la qual s'ha arribat sobre aquesta tercera proposició, és que l'estil cognitiu i l'estil de comportament són inconsistents. Això vol dir que no s'ha aconseguit la coherència entre les idees defensades -que de per si són heterogènies, ambigües i poc estables- amb els esdeveniments i accions transmeses per les notícies dels diaris escollits: El País, La Razón, El Mundo i Público.

Quarta proposició (Negociació i conflicte)

El principal problema d'un moviment al qual no es poden identificar els membres, no té representants ni rostre visible al qual dirigir-se és que el procés de negociació queda limitat a les concessions de la part identificable, en aquest cas els polítics com a representants del sistema polític i, en certa manera, podríem parlar que se situa davant les exigències d'un moviment intangible i, per tant, al que difícilment se li pot oferir la mà, per a tancar un pacte. En aquest sentit, la notícia d'El Mundo titulada “*Els indignats diuen que és impossible negociar amb el 15M. No tenim líders*”,

corroborar el que s'acaba de dir. L'article continua afirmant que *“Ningú pot dir que estigui negociant amb el 15M, perquè el 15M no té líders, és quelcom horitzontal, assembleari. Això és una cosa que mai entendran PSOE i PP. Ells escullen els seus líders a dit. Nosaltres som democràtics i ningú pren una decisió en nom dels altres. Tots debatem, consensuem i decidim. Això és democràcia real, i no el d'ells, que es fan dir a si mateixos demòcrates”* (Alsedo, 2011). En aquest marc de referència, on la possibilitat de negociació és limitada, se situen dos protagonistes, per una banda la minoria -representada pel 15M- i per l'altra la majoria de persones. En aquest escenari, l'objecte a jutjar és el sistema polític, materialitzat en el sistema de democràcia representativa. En aquest sentit el moviment 15M ha introduït divergència en el sistema de judici, d'opinió. Aquest judici sobre el sistema polític és que no és realment democràtic, no és participatiu ni representatiu de la societat en el seu conjunt, en aquest sentit, des del manifest de DRY -que comparteix objectius amb el 15M- s'explicita que *“La democràcia surt del poble així que el govern ha de ser el poble. Però en aquest país la major part de la classe política ni tan sols ens escolta. La seva funció hauria de ser portar la nostra veu a les institucions, facilitant la participació política ciutadana mitjançant línies directes i procurant el més gran benefici per al gruix de la societat, no la d'enriquir-se i medrar amb el nostre esforç, atenent només als interessos dels grans poders econòmics i aferrant-se al poder mitjançant una dictadura partitocràtica encapçalada per les inamovibles sigles del PPSOE.”* (Manifest DRY, 2011) Aquesta visió es incompatible amb el judici de la majoria, sobre el mateix objecte: que estem en una democràcia representativa, no una dictadura partitocràtica i que els ciutadans voluntària, lliure i majoritàriament escullen al PP i PSOE per a governar-los. En aquest sentit, la minoria ha introduït efectivament la divergència en el sistema de judici, ha introduït el desacord, generant així el conflicte. A més, aquest conflicte s'ha fet visible socialment gràcies al fet de realitzar acampades a les places de diverses ciutats espanyoles, acampades que s'han transformat en l'altaveu del conflicte. Però aquest és un fet que s'analitzarà en la sisena proposició, la relativa a la visibilitat social.

El conflicte, com s'ha dit anteriorment ha de ser un procés indeslligable del procés de negociació, en aquest sentit, són poques les notícies que indiquen l'existència d'aquesta negociació. A més, la primera notícia esmentada en aquest apartat explicita que *“Els indignats diuen que és impossible negociar amb el 15M. No tenim líders”*. Certament, el fet de no tenir representants limita en gran mesura la possibilitat de negociació (Alsedo, 2011). Tot i així, es poden trobar notícies que fan al·lusió als “èxits” dels indignats, si entenem com a “èxits” les concessions per part de la majoria -partits polítics majoritària- quant a les propostes de la minoria -moviment 15M-. En aquest sentit, el diari Público, remarca alguns eixos en els quals s'han fet concessions: La primera, en relació al sistema electoral, tracta del fet que tot i que *“les eleccions del 20 de novembre se celebraran amb el*

mateix sistema electoral empleat des de la recuperació de la democràcia”, “per primera vegada en més de 30 anys s’ha esquarterat el consens respecte als dos grans partits: el PSOE portarà en el seu programa una proposta de reforma”, “Altres veus de pes en el PP com Esperanza Aguirre defensen sense embuts les llistes obertes”.

El segon eix tracta respecte de les hipoteques. “El 15M ha parat al carrer desenes de desnonaments” i “ha forçat canvis concrets a la banca i al Congrés: Bankinter ofereix ara la dació en pagament en totes les seves hipoteques i el Banc Santander va citar explícitament el 15M per explicar la seva decisió d'oferir tres anys de carència als seus clients amb hipoteca que es queden a l'atur o redueixin els seus ingressos el 25%.” “El congrés també s’ha mogut i ha aprovat dues mesures per a donar més protecció als hipotecats” Tot i això, el diari reconeix que les concessions “queden lluny de l'exigència de dació en pagament” “Però els problemes dels hipotecats s’han col·locat en el centre del debat.”

El tercer eix, fa referència a la transparència. Segons explica Público: *“Access Info és l’ONG internacional de referència en favor de la transparència pública i té la seu a Espanya perquè aquest és el major país de la UE sense Llei de Transparència. El 15M ha accelerat la finalització de l’anomalia: després d’anys de tenir aparcat en el calaix un projecte de llei que ni complia l’estàndard internacional, el Govern ha presentat al fi el seu projecte. I molt millorat”*

Un altre dels eixos que fa referència a la majoria i els seus judicis, explica que s’ha aconseguit generar debat sobre l'objecte a valorar: el sistema polític. Público transmet les paraules de Juan Cobo, Portaveu de l'Assemblea Sol: *“De sobte, en el bar on solia esmorzar, sempre ple d’obrers, tot el món es va posar a parlar de política i de la llei electoral”.* El mateix diari, continua: *“En poc temps, i just quan la política semblava una simple joguina en mans dels mercats, desenes de milers de persones han descobert junts què és la Llei d’Hondt, què significa dació en pagament o què és una agència de ràting, entre moltes altres coses”* (Rusiñol, 2011). El que suggereix que la majoria ha començat a replantejar-se el seu punt de vista i que s’ha obert el debat sobre si aquest és l’adequat o no, i tot gràcies al moviment 15M que ha dotat a aquesta majoria de les paraules o elements necessaris per a poder jutjar el sistema polític -o objecte- des d’un altre punt de vista o, si més no, l’aparició de la divergència ha preparat el terreny necessari per al replantejament del judici de la majoria, pel dubte. En aquest punt, es podria afirmar que el 15M va aconseguir que la majoria obrís un procés de validació sobre les seves pròpies opinions.

Tot i això, un cop el moviment deixa de fer-se visible socialment, aquest conflicte “desapareix”, ja que el conflicte “existeix” en la mesura que sigui públic i visible. Pel que les decisions de descentralitzar el campament i la gradual reducció de la seva rellevància en els mitjans de comunicació, provoca que aquest es privatitzi o es faci progressivament menys visible,

emportant-se amb ell el conflicte. Aquest punt, com es veu va íntimament lligat amb la sisena proposició, relativa a la visibilitat social. En aquest sentit, podem parlar d'un inici de conflicte i un inici de negociació, amb la materialització de certes concessions -però no la presa de la posició minoritària en la seva totalitat-. Procés de negociació i conflicte que gradualment desapareix a mesura que desapareix la seva visibilitat social.

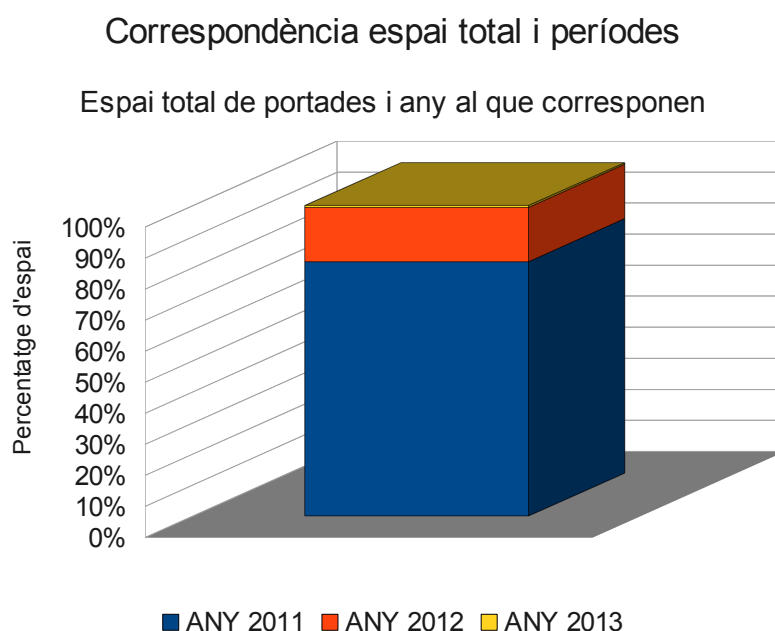
Cinquena proposició (Identitat social)

A través de l'anàlisi icònica dels portals electrònics de DRY i Acampada Sol, dos dels principals caps visibles del conglomerat que s'anomena 15M, s'ha pogut observar que no existeixen símbols amb els quals s'identifiquin com a grup o identitat social. En el portal electrònic de DRY, en concret, no consta l'existència d'un símbol més enllà de les lletres "15M" en imatge. Tot i així, tant el portal electrònic com les imatges corresponents als esdeveniments que s'anuncien en relació al 15M solen utilitzar els colors groc i negre. A la pàgina web d'Acampada Sol (2011), tampoc s'exhibeix cap símbol o capçalera capaç d'identificar o relacionar intuïtivament el col·lectiu amb el moviment 15M, tot i predominar el color groc. Acampada BCN (2011), canvi, sí que mostra un símbol que apareix reiteradament en la capçalera de la web i altres fonts com la xarxa social Twitter i identifica al col·lectiu alhora que el deslliga de les altres acampades. En aquest símbol predominen els colors negre i groc, mostrant una continuïtat amb DRY i, en menor mesura, Acampada Sol. També apareix un símbol diferent de les altres acampades, però mantenint la continuïtat dels colors predominants en el compte Twitter d'Acampada Málaga, però no així en la seva web (Acampada Málaga, 2011). Contràriament, Acampada Girona (2011) i Acampada València (2011), en els seus respectius portals electrònics no mostren aquesta continuïtat, ni quant a simbologia ni colors.

El que s'infereix d'acord amb tota l'anàlisi icònica realitzada és que el moviment 15M no comparteix una simbologia que els permeti afirmar que s'identifiquen grupalment com un tot. És més, en els mateixos manifestos d'alguns d'aquests col·lectius, com el d'Acampada BCN, es desvinculen de Madrid amb paraules com "*Hem après del Caire, d'Islàndia, de Madrid.*" (Manifest Acampada BCN, 2011). A més de no aparèixer el mot 15M d'una manera clara, evident i que permeti associar l'Acampada BCN amb el moviment 15M, més enllà de compartir principis, objectius i, fins i tot, característiques com a col·lectiu. Tot i així, és remarcable la continuïtat a l'hora de dissenyar la gran diversitat de símbols, portals electrònics o perfils en xarxes socials, quant a colors groc i negre, però, aquesta similitud entre tots ells, és massa subtil per a poder-se considerar un element simbòlic compartit.

Sisena proposició (Visibilitat social)

A partir de l'anàlisi de l'espai que ocupaven les notícies relatives al moviment 15M -com a indicador de visibilitat social- en 2.569 portades corresponents al període del 16 de maig de 2011 fins al 16 de maig de 2013 dels diaris El País, El Mundo, Público i La Razón. S'ha pogut comprovar que la visibilitat social del moviment 15M ha disminuït gradualment fins a fer-se pràcticament inexistent, en aquest sentit, les dades mostren com de la totalitat d'espai que ha ocupat el 15M en les portades dels diaris durant aquests dos anys d'anàlisi, el 85% correspon al període del 2011 (16 de maig a 31 de desembre), el 17,5% correspon al període del 2012 i el 0,5% al període del 2013 (del 2 de gener al 16 de maig), tal com es mostra en el Gràfic 1. Dades que permeten inferir un desinflatament gradual del moviment, si més no, a nivell de rellevància mediàtica, nivell que en aquest estudi s'ha establert com a indicador de visibilitat social.

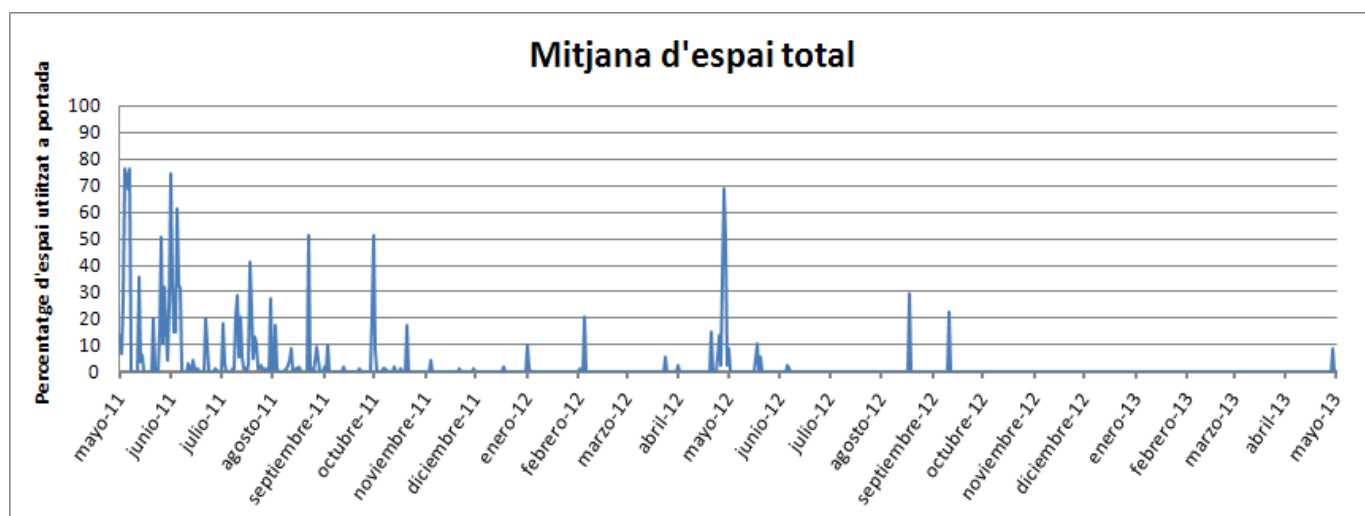

Gràfic 1. Espai dedicat al 15M segons el període i l'espai total

Les dades mostren que durant el 2013 el moviment només va ser visible a la portada del diari El País. Va ser durant el dia 13 de maig ocupant un 27,08% de l'espai disponible per a notícies en aquesta i fent referència a la commemoració del segon aniversari del 15M. Donades les dades es pot afirmar que un moviment que només és rellevant mediàticament durant la commemoració del seu aniversari -i no en tota la premsa-, és un moviment mediàticament inexistent. I per tant, un moviment socialment invisible.

L'anàlisi de l'espai en portada de la premsa seleccionada també mostra que l'activitat del 15M s'ha

fet visible bàsicament durant els mesos de maig a octubre del 2011 i que des de llavors, només es feia visible durant períodes molt curts i sense arribar a un 30% de la mitjana d'espai en portada ocupat, a excepció del mes de maig de 2012 on va arribar a quotes del 70% de l'espai en portada ocupat, coincidint, també, amb el seu primer aniversari. Tal com es mostra en el Gràfic 2.

Gràfic 2. Evolució de la mitjana de l'espai dedicat al 15M de la premsa seleccionada.

Resum de resultats

Amb l'objectiu de resumir allò trobat a través de l'anàlisi de la informació utilitzada, es proporcionen un seguit de taules que sintetitzen els resultats:

Proposició	Característiques analitzades	Resultats	Es compleix/ No es compleix
1	[<i>Minoria Nòmica</i>] Possessió d'un model alternatiu de sistema definit i propi.	El 15M és de naturalesa heterogènia, engloba molts manifestos, associacions, desitjos i objectius, sense convergir tots ells en un model concís i inequívoc sobre què es proposa per a substituir el model o sistema polític hegemònic majoritari.	No es compleix la característica necessària

Taula 2. Resum de resultats sobre la proposició 1.

Proposició	Característiques analitzades	Resultats	Es compleix/ No es compleix
2	[<i>Canvi Social</i>] Vocació per a produir un canvi o transformació en l'estructura de societat.	El 15M desitja el canvi en clau d'estructura social. És un moviment reformador, no transformador, però no desitja el canvi individual sinó social.	Sí es compleix la característica necessària

Taula 3. Resum de resultats sobre la proposició 2.

Proposició	Característiques analitzades	Subcaracterístiques	Resultats	Es compleix/ No es compleix
3	<i>[Estil consistent]</i> Defensa la visió i la identitat del moviment, juntament amb les propostes de forma consistent	Apartidista	S'ha trobat que malgrat disposar de certa càrrega consistent, les dades que indiquen inconsistència són suficientment elevades per a poder dubtar de la consistència per part de tots els integrants del 15M.	No es compleix
		Apolític	S'ha trobat que el moviment es percep inconsistent en aquest aspecte de la seva identitat.	No es compleix
		Horitzontal o assembleari	S'ha trobat que el moviment es percep altament consistent en aquesta característica que li és pròpia.	Sí es compleix
		Pacifista	S'ha trobat un alt grau d'inconsistència en la visió mostrada pels mitjans d'informació sobre aquesta qualitat del moviment. A més, és la qualitat més sensible del mateix, pel que té un alt pes en la totalitat de la consistència del moviment.	No es compleix
		Model alternatiu de societat	S'han trobat incompatibilitats entre les diferents propostes del 15M, massa heterogeneïtat i poca precisió. Ser una minoria anòmica és una dificultat afegida per a poder complir aquesta característica i dins d'aquesta dificultat, s'ha trobat més càrrega inconsistent per a poder afirmar que no es compleix aquesta característica.	No es compleix

Taula 4. Resum de resultats sobre la proposició 3.

Proposició	Característiques analitzades	Resultats	Es compleix/ No es compleix
4	<i>[Conflicte i negociació]</i> Concepció de la negociació com indeslligable del conflicte.	S'ha creat un conflicte en introduir divergència en l'objecte de judici: el sistema. Però aquest conflicte no s'ha seguit d'una negociació efectiva que provoqués concessions de part de la majoria que finalment es cristal·litzessin en canvis del sistema. Tot i que sí que ha existit un inici de negociació i una certa introducció de debat sobre alguns elements plantejats pel 15M.	No es compleix

Taula 5. Resum de resultats sobre la proposició 4.

Proposició	Característiques analitzades	Resultats	Es compleix/ No es compleix
5	<i>[Identitat grupal]</i> Possessió de simbologia compartida i unificada.	No es disposa d'una simbologia compartida i unificadora. Tot i tenir algunes continuïtats en el disseny, no existeixen símbols icònics compartits.	No es compleix

Taula 6. Resum de resultats sobre la proposició 5.

Proposició	Característiques analitzades	Resultats	Es compleix/ No es compleix
6	<i>[Visibilitat social]</i> Cal que les característiques mencionades siguin socialment visibles	La visibilitat social en els mesos d'existència del moviment durant l'any 2011 és l'adequada, però l'any i mig posterior la rellevància del moviment 15M és insignificant. Pel que si les característiques anteriors s'haguessin complert, només seria efectiva la influència durant el 2011.	No es compleix

Taula 7. Resum de resultats sobre la proposició 6.

Conclusions

L'anàlisi dels resultats mostra clarament com el moviment 15M dista molt de ser una minoria activa. Tornant a utilitzar la fórmula de les sis proposicions per a definir una minoria activa -que sigui nòmica, desitgi el canvi social, utilitzi un estil de comportament i cognitiu consistent, generi un conflicte i l'acompanyi d'una negociació, forgin una identitat social sòlida i que totes aquestes condicions siguin socialment visibles-, podem observar que la majoria d'elles no queden reflectides en el moviment 15M. Primerament, caldria constatar que el moviment 15M no és un moviment que porti amb ell un model alternatiu de societat que traci de substituir el model hegemònic. En aquest sentit, el principal problema que s'ha observat és el canvi en la dinàmica del 15M. Aquest neix com a protesta pel model establert, però no com a promoció d'un model concret, però amb el pas del temps, el moviment -materialitzat en l'acampada de les places- es transforma en diferents moviments que alhora es transformen en diferents espais de debat, dels quals sorgeixen propostes i visions alternatives sobre el sistema polític i és aquí on el moviment 15M realitza les seves propostes. Tot i així, aquestes -com s'ha vist en l'apartat de resultats- no són substancialment renovadores. Utilitzant l'analogia d'una construcció, podríem afirmar que el 15M aporta reformes a

l'estructura existent, però no una nova construcció de base. En aquest sentit, el punt més feble del moviment 15M és la seva indefinició, el no poder respondre a la pregunta: Què és el 15M? Què vol el 15M? I per tant, tampoc poder defensar consistentment una idea, visió o model de societat, ja que la seva heterogeneïtat ho impedeix. Fins i tot, es podria afirmar que la seva naturalesa ho impedeix. El 15M, ha estat empès -en gran part pels mitjans de comunicació- a definir-se, a proposar un model de societat, quan la seva naturalesa no era definida, sòlida ni consistent, era líquida -al·ludint a la idea de *modernitat líquida* de Zygmunt Bauman-. El seu objectiu no era imposar un model de societat, sinó consensuar-ne un de nou o, probablement i simple, obrir un debat.

Tot i que el què vol el moviment 15M no hagi pres l'estructura de disseny de sistema alternatiu, el moviment sap què no vol, cosa que tot i que sembli insignificant, no ho és. I en aquest sentit és evident que desitja el canvi social, el desitja clarament, explícitament i substancialment. Però això no es tradueix irremeiablement en el disseny d'un model alternatiu i, aquest fet és el que s'observa en l'anàlisi de la segona proposició: desitja terriblement un canvi social, però no s'ha definit quin canvi es desitja, pel que es compleix la segona proposició o característica que ha de tenir una minoria activa -desig de canvi social- però no la primera -ser una minoria nòmica-.

Els resultats de la primera proposició condicionen inevitablement la tercera, ja que si no es disposa d'un model de societat alternatiu i definit, no es pot defensar aquest d'una manera consistent. Això vol dir que la consistència com a moviment s'ha de trobar -si és que hi és- en les seves característiques definitòries i la congruència amb les seves accions i proposicions. En aquest sentit, també s'ha vist que la imatge que donaven els mitjans de comunicació sobre el comportament del 15M és inconsistent, per norma general, amb la seva pròpia definició. En aquest sentit, han sigut molt perjudicials les associacions d'esdeveniments violents amb el 15M, però també s'han mostrat incoherents a l'hora de defensar postures com l'apolitisme, que en primera instància tenia la intenció d'acollir el major nombre de persones possibles en el moviment i trencar amb el posicionament partidocràtic de la ciutadania espanyola però a mesura que es precisava el moviment, es realitzaven propostes i es definia un model, la càrrega política era tan elevada que fàcilment es podia definir el 15M en el tradicional eix d'esquerra-dreta política. Les dues postures on més consistència s'ha mostrat, d'acord amb l'anàlisi de contingut, són l'apartidisme i l'assemblearisme -o visió horitzontal del moviment-, les postures defensades amb un estil de consistència més evident.

Una altra característica a complir per a ser considerat una minoria activa és la visió del conflicte com a quelcom indeslligable de la negociació, en la qual s'ha trobat evidència de l'existència tant de negociació com de conflicte, però aquests s'han esvaït gradualment a mesura que ha passat el temps, quedant-se les diverses concessions de la part majoritària sense materialitzar-se, s'ha descentralitzat el moviment i amb ella la seva visibilitat social -expressada en la rellevància mediàtica del 15M-.

La penúltima proposició, feia referència a la identitat grupal i, en aquest sentit, s'ha observat tant que no es disposaven d'una simbologia unificadora, ni d'una identitat grupal sòlida sota la qual actuar i sentir-se part d'una organització. Coses que van íntimament lligades.

Finalment, s'ha comprovat mitjançant anàlisi quantitativa, la rellevància mediàtica del 15M en les portades de premsa durant aproximadament els dos anys de vida del moviment 15M, anàlisi que ha demostrat que el moviment és mediàticament inexistent o irrellevant en l'actualitat.

El conjunt de factors analitzats i els resultats trobats, permeten afirmar que el 15M no és una minoria activa. El que immediatament ens porta a una altra pregunta: Què és el 15M?

El 15M no es pot analitzar des de l'òptica de tradicional dels moviments socials, o si més no, no és un moviment que aspiri a ser minoria activa. En aquest sentit, caldria proposar línies d'investigació alternatives a través de les quals analitzar el 15M i, segons les dades observades durant l'anàlisi del moviment com a minoria activa, podrien ser especialment interessants des de *l'enfocament dels nous moviments socials* -o perspectiva de la identitat- que, tot i reconèixer la importància dels factors organitzacionals i polítics, posa l'èmfasi en aspectes estructurals -conflictes propis de la societat postindustrial- i en la reacció dels individus davant aquests conflictes -reafirmació de la pròpia identitat- (Javaloy, Rodríguez, i Espelt, 2001), en aquest sentit, la reivindicació d'uns valors universals en oposició amb uns valors materialistes, la revolució ètica, una democràcia més participativa, el caràcter global, horitzontal, interactiu, participatiu, etc. del moviment 15M són similituds que perfectament podrien correspondre al perfil dels nous moviments socials, com podria ser el moviment ecologista. Moviments que estan extremadament vinculats a l'era Internet, com digué Marshall McLuhan “El mitjà és el missatge”(1996) i, en aquesta línia, el mitjà global, interactiu, horitzontal, participatiu, etc. que és Internet crea moviments socials del mateix perfil i, el moviment 15M és un clar exemple de moviment social influenciat per aquest mitjà de comunicació i les seves característiques.

Una altra línia d'investigació que podria ser, també, molt interessant és l'enfocament de la *modernitat líquida* de Zygmunt Bauman, en aquest sentit, el mateix autor escriu sobre el moviment 15M que “és, evidentment, emocional i, a parer seu, si l'emoció és apta per a destruir resulta especialment inepta per a construir res. Les persones de qualsevol classe i condició es reuneixen a les places i criden els mateixos eslògans. Tots estan d'acord en el que refusen, però es rebrien 100 respostes diferents si se les interrogués pel que desitgen”, “L'emoció és líquida, és inestable per i inapropiada per a configurar res coherent i durador. De fet, la modernitat líquida en la qual s'inscriuen els indignats posseeix com a característica la temporalitat, “les manifestacions són episòdiques i propenses a la hibernació” (Verdú, 2011). En aquest sentit, i donades les similituds

amb la noció de *modernitat líquida*, probablement serien il·lustradors propers estudis que investiguessin a través d'aquesta visió.

En conclusió, podem afirmar que el moviment 15M actualment no s'ha mostrat com una minoria activa i per tant, no és un moviment capaç d'aconseguir el canvi o transformació social, en el sentit de modificar un model hegemònic per un sistema alternatiu, principalment perquè no s'ha realitzat un disseny precís de les característiques d'aquest sistema alternatiu i, en segon lloc, per ordre d'importància, perquè s'ha reflectit a través de la imatge mediàtica del moviment, un estil de comportament inconsistent, el qual és el principal factor d'èxit -i fracàs- de les minories actives -o que volen ser-ho-. Per tant, el 15M no desencadenarà un procés d'influència minoritària en aquests termes. Tot i això, val a dir que Moscovici (1984) afirmava que “la consistència és necessària però no sempre suficient, ja que s'ha de tenir en compte la forma en què una majoria percep i resisteix”, pel que si el moviment 15M aportés una solució de recanvi coherent -en forma de model de sistema alternatiu- i la defensés consistentment, no podríem estar segurs que inequívocament provoqués influència i, per tant, el canvi social. A més, també cal recordar, que una minoria pot canviar percepcions o judicis dels individus sense que aquest canvi es manifesti en el grup, inclús sense que aquests siguin conscient d'això (Moscovici, 1984). Pel que, en un primer lloc, caldria permetre més temps al moviment 15M per afirmar si pot arribar a ser una minoria activa o no -tot i que en el transcurs de dos anys no ha complert les característiques per a ser-ho- i, en segon lloc, caldria permetre al moviment 15M, ser el què és: una pregunta oberta i no una resposta tancada.

Referències

- 15M Valencia. (2011). *15M Valencia*. Recuperat de <http://www.acampadavalencia.net/>
- Acampada BCN. (2011). *Acampadabcn | 15Mbcn*. Recuperat de <http://www.acampadadebarcelona.org/>
- Acampada Girona. (2011). *Asamblea Popular de Girona*. Recuperat de <http://acampadagirona.org/>
- Acampada Málaga. (2011). *Acampadamalaga*. Recuperat de <http://malaga.tomalaplaza.net/author/acampadamalaga/>
- Acampada Sol. (2011). *#Acampadasol: Madrid toma la plaza*. Recuperat de <http://madrid.tomalaplaza.net/>
- Agencia EFE (2011a, 19 de maig). "La Policía desaloja a los acampados en la Puerta del Sol". *La Razón*. Recuperat de http://www.larazon.es/detalle_hemeroteca/noticias/LA_RAZON_376299/historico/8965-la-policia-desaloja-a-unas-150-personas-acampadas-en-la-puerta-del-sol
- Agencia EFE (2011b, 20 de maig). "La asamblea de concentrados propone mantener la acampada hasta el domingo". *La Razón*. Recuperat de http://www.larazon.es/detalle_hemeroteca/noticias/LA_RAZON_376472/historico/142-la-asamblea-de-concentrados-propone-mantener-la-acampada-hasta-el-domingo
- Agencia EFE (2011c, 12 de juny). "La 'indignación' tomó las plazas de España el 15-M y resistió casi un mes". *El Mundo*. Recuperat de <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/06/12/espana/1307896186.html>
- Agencia EFE (2012, 22 d'abril). "Los impulsores del 15-M se constituyen como asociación apartidista". *El Mundo*. Recuperat de <http://www.elmundo.es/elmundo/2012/04/22/madrid/1335113686.html>
- Agencias (2011, 30 de maig). "Puig defiende la carga policial y asegura que no se le pasa por la

cabeza dimitir". *El País*. Recuperat de
http://politica.elpais.com/politica/2011/05/30/actualidad/1306756712_130101.html

Alcaide, S. (2011, 17 de maig). "Movimiento 15-M: los ciudadanos exigen reconstruir la democracia". *El País*. Recuperat de
http://politica.elpais.com/politica/2011/05/16/actualidad/1305556621_810419.html

Alsedo, Q. (2011, 21 de junio). "Los 'indignados' dicen que 'es imposible negociar con el 15M. No tenemos líderes'". *El Mundo*. Recuperat de
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/06/21/espana/1308655119.html>

Baragaño, F. G. (2013a, 6 d'abril). El bipartidismo no toca fondo. *El País*. Recuperat de
http://politica.elpais.com/politica/2013/04/06/actualidad/1365261960_266321.html

Baragaño, F. G. (2013b, 18 de maig). El 15-M mantiene la simpatía ciudadana dos años después. *El País*. Recuperat de
http://politica.elpais.com/politica/2013/05/18/actualidad/1368894896_892384.html

Barroso, F. J. (2011, 18 de maig). "La Junta Electoral de Madrid prohíbe la concentración en la Puerta del Sol". *El País*. Recuperat de
http://politica.elpais.com/politica/2011/05/16/actualidad/1305579962_497160.html

Bolaños, A. (2013, 20 de maig). España supera a la UE en deuda pública. *El País*. Recuperat de
http://economia.elpais.com/economia/2013/05/20/actualidad/1369041773_020049.html

Carranco, R., Blanchar, C., Baquero, C. S., Casanovas, A., Sánchez, D., Fàbregas, A. i Sonnabend, N. L. (2011, 28 de maig). *El País*. Recuperat de
http://elpais.com/diario/2011/05/28/catalunya/1306544839_850215.html

CIS (2011). *Barómetro de mayo*. Estudio no 2.888. Recuperat de
http://www.cis.es/cis/export/sites/default/-Archivos/Marginales/2880_2899/2888/Es2888.pdf

Díaz, P. (2011, 16 de maig). "Lo queremos todo, lo queremos ahora". *Público*. Recuperat de
<http://www.publico.es/espana/376630/lo-queremos-todo-lo-queremos-ahora>

DRY (2012, 22 d'Abril). La Asociación Democracia Real Ya no es “Democracia Real Ya”.

Recuperat de

<http://www.democraciarealya.es/blog/2012/04/22/la-asociacion-democracia-real-ya-no-es-democracia-real-ya/>

Editorial El País. (2011, 17 de Maig). Indignados en la calle. *El País*. Recuperat de

http://politica.elpais.com/politica/2011/05/17/opinion/1305625181_425614.html

El Mundo (EFE). (2011, 15 de Maig). Miles de personas exigen dejar de ser 'mercancías de políticos y banqueros'. *El Mundo*. Recuperat de

<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/15/espana/1305478324.html>

EO (2011, 29 de maig). “Tres mil «indignados» recuperan la plaza de Cataluña tras los enfrentamientos con la policía”. *La Razón*. Recuperat de

http://www.larazon.es/detalle_hemeroteca/noticias/LA_RAZON_378132/historico/4244-tres-mil-indignados-recuperan-la-plaza-de-cataluna-tras-los-enfrentamientos-con-la-policia#.UaUTBCPFtBg

Estudio General de Medios. (2013). Resumen general de resultados EGM: Abril de 2012 a Marzo de 2013. Recuperat de <http://www.aimc.es/-Datos-EGM-Resumen-General-.html>

Europa Press (2011a, 11 de maig). “Unos 80 jóvenes acampan en la Puerta del Sol por una «Democracia real»”. *La Razón*. Recuperat de

http://www.larazon.es/detalle_hemeroteca/noticias/LA_RAZON_376153/historico/8128-unos-80-jovenes-duermen-en-la-puerta-del-soltras-los-disturbio-de-ayer

Europa Press (2011b, 5 de juliol). “Un grupo de indignados crea 'el partido político del 15-M'”. *El Mundo*. Recuperat de <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/07/05/valencia/1309879902.html>

Europa Press (2011c, 27 de maig). “Democracia real ya condena la carga policial y exige depurar responsabilidades”. *El Mundo*. Recuperat de

<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/27/espana/1306507593.html>

- Europa Press (2013a, 4 de maig). “Indignados del 15-M y otros colectivos estudian formar un frente electoral común”. *El Mundo*. Recuperat de <http://www.elmundo.es/elmundo/2013/05/04/espana/1367666618.html>
- Europa Press (2013b, 6 de maig). “Los 'indignados' vuelven el viernes a la plaza Catalunya para reivindicar el 15-M”. *El Mundo*. Recuperat de <http://www.elmundo.es/elmundo/2013/05/06/barcelona/1367858812.html>
- Europa Press. (2011a, 15 d'agost). Tres meses de 'indignación'. *El Mundo*. Recuperat de <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/08/14/espana/1313344692.html>
- García, E. (2012, 11 de maig). "Las 14.700 propuestas de cambio del 15-M". *El País*. Recuperat de http://politica.elpais.com/politica/2012/05/10/actualidad/1336649244_037483.html
- Garijo, M. (2011, 19 de maig). "No queremos quitar a los políticos, sino que bajen a la calle". *El País*. Recuperat de http://politica.elpais.com/politica/2011/05/19/actualidad/1305791836_028168.html
- Garijo, M., Barroso, F. J., García, J., Caballer, N., Moltó, E. i Fernández, M. (2011, 15 de Maig). La manifestación de 'indignados' reúne a varios miles de personas en toda España. *El País*. Recuperat de http://elpais.com/elpais/2011/05/15/actualidad/1305447428_850215.html
- Grueso, S. M. (2013, 5 d'Abril). *15M: “Excelente. Revulsivo. Importante”* [Enregistrament de vídeo]. Recuperat de <http://archive.org/details/15MExcelente.RevulsivoImportanteH264V.1.7>
- Hernández, M. J. (2012, 11 de maig). "El 15-M hace autocrítica". *El Mundo*. Recuperat de <http://www.elmundo.es/elmundo/2012/05/07/espana/1336381749.html>
- Herrera, E. (2011, 1 de novembre). “El 15-M desafía la prohibición y convoca asambleas en la Puerta del Sol”. *Público*. Recuperat de <http://www.publico.es/espana/404447/el-15-m-desafia-la-prohibicion-y-convoca-asambleas-en-la-puerta-del-sol> .

- Javaloy, F. (2003). Comportamiento colectivo y movimientos sociales: un reto para la Psicología Social. *Revista de Psicología Social*, 18 (2), 163-206.
- Javaloy, F., Rodríguez, A. i Espelt, E. (2001). *Comportamiento colectivo y movimientos sociales*. Madrid: Pearson Educación.
- Juanatey, H. (2011, 17 de juny). "¿División en el movimiento 15-M?". *Público*. Recuperat de <http://www.publico.es/espana/382370/division-en-el-movimiento-15-m>
- Limón, R. (2011, 19 de maig). "¿Pero qué quieren?". *El País*. Recuperat de http://politica.elpais.com/politica/2011/05/19/22m/1305801136_256482.html
- Manifest 15J. (2011). #15J – *Manifiesto*. Recuperat de <http://noescatesabancos.democraciarealya.es/manifiesto/>
- Manifest Acampada BCN. (2011). Declaració de principis. Recuperat de <http://www.acampadadebarcelona.org/declaracio-principis/>
- Manifest Acampada Sol. (2011, 16 de maig). Manifest. Acampada Sol. Recuperat de <http://madrid.tomalaplaza.net/manifiesto-2/#cat>
- Manifest DRY. (2011). *Manifiesto "Democracia Real Ya"*. Recuperat de <http://www.democraciarealya.es/manifiesto-comun/>
- McLuhan, M. (1996). *Comprender los medios de comunicación : las extensiones del ser humano*. Barcelona: Paidós
- Moscovici, S. (1981). *Psicología de las minorías activas*. Madrid: Ediciones Morata.
- Moscovici, S. (1984). *Psicología social, I: Influencia y cambio de actitudes. Individuos y grupos*. Barcelona: Ediciones Paidós Ibérica.
- Moscovici, S., Lage, E. i Naffrechoux, M. (1969). Influence of a Consistent Minority on the Responses of a Majority in a Color Perception Task. *Sociometry*, 32 (4), 365-380.

- Ortega, P. i Santaaulalia, I. (2011, 21 de maig). "Sol toma la palabra". *El País*. Recuperat de http://politica.elpais.com/politica/2011/05/19/actualidad/1305842081_383284.html
- Otero, J. (2013, 11 de maig). "No podemos fiar todo el cambio a las asambleas en la calle o a protestas puntuales". *Público*. Recuperat de <http://www.publico.es/455174/no-podemos-fiar-todo-el-cambio-a-las-asambleas-en-la-calle-o-a-protestas-puntuales>
- Páez, D., Javaloy, F., Wlodarczyk, A., Espelt, E. i Rimé, B. (2013). *El movimiento 15-M: sus acciones como rituales, compartir social, creencias, valores y emociones*. Revista de Psicología Social, 28(1), 19-33.
- Pardeiro, M. i Espanyol, M. (2011, 18 de juny). "El «tejerazo» rasta". *La Razón*. Recuperat de http://www.larazon.es/detalle_hemeroteca/noticias/LA_RAZON_381927/historico/1952-el-tejerazo-rasta
- Pardeiro, M. i Planes, J. (2011, 19 de juny). "La Fiscalía investiga a los indignados «borrokas»". *La Razón*. Recuperat de http://www.larazon.es/detalle_hemeroteca/noticias/LA_RAZON_382100/historico/9766-la-fiscalia-investiga-a-los-indignados-borrokas
- Planes, J. (2011, 30 de maig). "Los «indignados» enseñan los dientes". *La Razón*. Recuperat de http://www.larazon.es/detalle_hemeroteca/noticias/LA_RAZON_378097/2407-los-mossos-de-salojan-a-los-acampados-de-la-plaza-cataluna-por-motivos-de-salubridad#.UaXUtyPFtBg
- Público.es (2011a, 28 de maig). "La acampada de 'indignados' en la Puerta del Sol se descentraliza". *Público*. Recuperat de <http://www.publico.es/espana/378848/la-acampada-de-indignados-en-la-puerta-del-sol-se-descentraliza>
- Público.es (2011c, 31 de maig). Cronología de la acampada 'indignada' en la Puerta del Sol. *Público*. Recuperat de <http://www.publico.es/espana/379380/cronologia-de-la-acampada-indignada-en-la-puerta-del-sol>

- Público.es (2011d, 16 de juny). “'Indignados' contra violentos”. *Público*. Recuperat de <http://www.publico.es/espana/382299/indignados-contra-violentos>
- Público.es (2011b, 6 d'Agost). “El 15-M llena de asambleas los alrededores de Sol”. *Público*. Recuperat de <http://www.publico.es/espana/390405/el-15-m-llena-de-asambleas-los-alrededores-de-sol>.
- Público.es i Agencia EFE (2011, 16 de maig). “Palos de la Policía y 19 detenidos”. *Público*. Recuperat de <http://www.publico.es/espana/376474/palos-de-la-policia-y-19-detenidos>
- Público.es i Agencias (2011a, 16 de juny). “Jauregui: 'Lo de Barcelona no fue el 15-M, sino una manifestación antisistema'”. *Público*. Recuperat de <http://www.publico.es/espana/382287/jauregui-lo-de-barcelona-no-fue-el-15-m-sino-una-manifestacion-antisistema>
- Público.es i Agencias (2011b, 15 de juny). “Tensión entre diputados e 'indignados' ante el Parlament”. *Público*. Recuperat de <http://www.publico.es/381955/tension-entre-diputados-e-indignados-ante-el-parlament>
- Ramonedá, J. (2011, 18 de maig). "Del malestar a la indignación". *El País*. Recuperat de http://politica.elpais.com/politica/2011/05/18/actualidad/1305752546_920831.html
- Requena, M. (2011, 15 de Maig). La indignación contra la crisis toma las calles. *Público*. Recuperat de <http://www.publico.es/espana/376415/la-indignacion-contra-la-crisis-toma-las-calles>
- Rico, M. (2011, 17 de juliol). “Ni apolíticos ni antisistema”. *Público*. Recuperat de <http://www.publico.es/espana/387448/ni-apoliticos-ni-antisistema>
- Rodríguez, C. (2011, 14 de juliol). "2 x 15-M". *La Razón*. Recuperat de http://www.larazon.es/detalle_hemeroteca/noticias/LA_RAZON_386595/historico/3362-2-x-15-m
- Rodríguez, P. (2011, 29 de maig). “Miles de firmas condenan la operación de los Mossos”. *Público*.

Recuperat de

<http://www.publico.es/espana/378949/miles-de-firmas-condenan-la-operacion-de-los-mossos>

Romero, M. (2011, 19 de maig). "Demócratas de día y vándalos de noche". *La Razón*. Recuperat de http://www.larazon.es/detalle_hemeroteca/noticias/LA_RAZON_376274/historico/8574-democratas-de-dia-y-vandalos-de-noche

Rusiñol, P. (2011, 15 d'Agost). El 15-M deja huella en sólo tres meses de vértigo. *Público*.
Recuperat de

<http://www.publico.es/espana/391468/el-15-m-deja-huella-en-solo-tres-meses-de-vertigo>

Toharia, J. J. (2011, 17 de maig). "Llaman a la puerta". *El País*. Recuperat de

http://politica.elpais.com/politica/2011/05/16/actualidad/1305578500_208497.html

Turner, J.C. (1982). Towards a cognitive redefinition of the social group. A Tajfel, H. (ed.): *Social identity and intergroup relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

Vera, J. (2013, 12 de maig). "El 15-M vuelve a la calle para pasar 'de la indignación a la rebelión'". *El Mundo*. Recuperat de

<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/05/10/espana/1368209189.html>

Verdú, V. (2011, 17 d'octubre). "El 15-M es emocional, le falta pensamiento". *El País*. Recuperat de

http://politica.elpais.com/politica/2011/10/17/actualidad/1318808156_278372.html

Vicente, T. S. (2013, 25 d'abril). Más de 6.200.000 parados en España. *ABC*. Recuperat de

<http://www.abc.es/economia/20130425/abci-primer-trimestre-paro-201304250900.html>